

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Moderní učitel
CZ.1.07/1.3.00/51.0041

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol

Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

Olomouc 2015

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Publikace vznikla v rámci ESF projektu „**Moderní učitel**“ s registračním číslem CZ.1.07/1.3.00/51.0041, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Recenzenti: Mgr. Lukáš Hejsek, Ph.D.
Ing. Martin Kožíšek
Ing. Jiří Štencel

1. vydání

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

© Kamil Kopecký, René Szotkowski, 2015
© Univerzita Palackého v Olomouci, 2015

ISBN 978-80-244-4555-7

Obsah

Úvod	5
Vysvětlivky k ikonám	6
1 Kyberšikana	9
1.1 Kyberšikana – vymezení pojmu	9
1.2 Co napomáhá šíření kyberšikany	10
1.2.1 Pro útočníka je útok snadný	11
1.2.2 Chování lidí ve virtuálním světě je riskantní	12
1.2.3 Velké množství lidí ve virtuálním světě	13
1.2.4 Rychlý rozvoj technologií a nedostatečná prevence	14
1.2.5 Posun hranic ve vzájemné interakci	15
1.3 Od šikany ke kyberšikaně	15
1.3.1 Místo a čas útoku	16
1.3.2 Charakteristika útočníka	16
1.3.3 Sekundární útočníci	17
1.3.4 Charakteristika oběti	17
1.3.5 Útok a jeho dopad na oběť	17
1.4 Specifické projevy kyberšikany	18
1.4.1 Publikování ponižujících záznamů (audio, video) nebo fotografií	18
1.4.2 Ponižování a pomlouvání v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek	19
1.4.3 Krádež identity, zneužití cizí identity ke kyberšikaně	20
1.4.4 Ztrapňování pomocí falešných profilů v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek	20
1.4.5 Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci	20
1.4.6 Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť	21
1.4.7 Vyloučení z virtuální komunity	21
1.4.8 Obtěžování	21
1.5 Vybrané případy kyberšikany	22
1.5.1 Ghyslain Raza (Kanada, 2003)	22
1.5.2 Ryan Patrick Halligan (USA, 2003)	23
1.5.3 Anna Halman (Polsko, 2006)	24
1.5.4 Jiří Pacholík (Česká republika, 2009)	26
1.6 Jak se chránit před kyberšikanou	28
1.6.1 Jak postupovat, když se staneme obětí kyberšikany?	29
1.7 Vybrané subjekty nabízející pomoc	30
1.7.1 E-Bezpečí	30
1.7.2 Linka bezpečí	31
1.7.3 Národní centrum bezpečnějšího internetu	32
1.7.4 Policie ČR	32
2 Kybergrooming	36
2.1 Kybergrooming – vymezení pojmu	36
2.2 Charakteristické rysy kybergroomingu	37
2.2.1 Nejčastější výskyt kybergroomingu	37
2.2.2 Délka manipulace dítěte	37
2.2.3 Charakteristika oběti kybergroomingu	37
2.2.4 Charakteristika útočníka v rámci kybergroomingu	38
2.3 Etapy manipulace dítěte	39

2.3.1	Příprava kontaktu	39
2.3.2	Kontakt s obětí, navázání a prohlubování vztahu	40
2.3.3	Příprava na osobní schůzku	42
2.3.4	Osobní schůzka	43
2.4	Další charakteristické rysy kybergroomingu	43
2.4.1	Vytváření sítí predátorů	43
2.5	Vybrané případy kybergroomingu	44
2.5.1	Peter Chapman (Velká Británie, 2010)	45
2.5.2	Martin Mertl a Milan Machát (Česká republika, 2013)	46
2.5.3	Pavel Hovorka (Česká republika, 2008)	47
2.6	Ochrana před kybergroomingem	48
2.6.1	Základní pravidla ochrany pro děti a mládež	48
2.6.2	Pravidla ochrany pro rodiče	49
3	Sexting	52
3.1	Sexting – vymezení pojmu	52
3.2	Rizika sextingu	53
3.3	Vybrané případy sextingu	53
3.3.1	Jessica Renee Logan (USA, 2008)	53
3.3.2	Hope Witsell (USA, 2009)	55
3.3.3	Phillip Alpert (USA, 2009)	57
3.3.4	Emma Jones (Velká Británie, 2010)	57
3.3.5	„Renata“ (Česká republika, 2010)	58
3.3.6	„Žaneta“ (Česká republika, 2012)	59
3.4	Sexting a zákony	60
	Sumarizace použitých citačních a informačních zdrojů	63

Úvod

Distanční text, který máte před sebou, je určen pro studující vzdělávacího projektu s názvem „Nebezpečné komunikační praktiky na internetu“, který je realizován v rámci projektu „Moderní učitel“.

Cílem publikace je seznámit studenty projektu „Moderní učitel“ s nebezpečnými komunikačními praktikami realizovanými na internetu a v prostředí GSM sítí.

Vzhledem k tomu, že u distančního vzdělávání za pomoci studijní opory probíhá dorozumívání mezi učitelem a studujícím prostřednictvím textu, je opora koncipována takovým způsobem, aby byla obdobou komunikace v tzv. „klasické“ prezenční výuce.

Organizace kapitol je tudíž následující: stanovení cílů studia, průvodce studiem, doba potřebná ke studiu, teoretická pasáž, krátký úkol, otázky k zamyšlení, případně otázky vyžadující písemnou odpověď, korespondenční úkol, příklady, shrnutí, slovníček pojmů, klíčová slova a kontrolní otázky.

Studijní materiál je navíc doplněn o grafické znaky (ikony) umístěné na okrajích, které Vám usnadní orientaci v textu. Přehled ikon a jejich vysvětlivky naleznete v tabulce na straně 6-8.

Nyní přejdeme k obsahu jednotlivých kapitol. První kapitola je zaměřena na nejrozšířenější nebezpečnou komunikační praktiku realizovanou v prostředí internetu a GSM sítí – na kyberšikanu.

Druhá kapitola „Kybergrooming“ je věnována chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), jež má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce.

Poslední, třetí kapitola s názvem „Sexting“ je věnována poměrně novému a rychle se rozmáhajícímu fenoménu, který představuje elektronické rozesílání textových zpráv, vlastních fotografií či vlastního videa se sexuálním obsahem.

Přejeme Vám mnoho úspěchů ve studiu!

Vysvětlivky k ikonám

V průběhu celého studijního materiálu se budete setkávat s níže uvedenými grafickými znaky (ikonami) umístěnými na okrajích, které Vám usnadní orientaci v textu. Autorkou komentářů, které popisují význam jednotlivých ikon, je doc. PhDr. Iveta Bednaříková, Ph.D., z Ústavu pedagogiky a sociálních studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Cíle

Na začátku každé kapitoly naleznete konkrétně formulované cíle. Jejich prostřednictvím získáte přehled o tom, co budete po nastudování příslušného tematického celku umět, znát, co budete schopni dělat.

Doba potřebná ke studiu

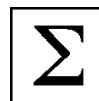
Prostřednictvím této pasáže získáte alespoň orientační informace o časové zátěži kapitoly nebo části textu. Budete si moci svoje studium lépe naplánovat. Uvedený časový údaj nebo rozsah zahrnuje i čas věnovaný zpracování úkolů nebo realizaci dalších studijních aktivit. Protože je délka učení vzhledem k různým způsobům samostudia, typům učících se (studujících) a dalším zvláštnostem studia nesnadno identifikovatelná, berte tyto informace s jistou rezervou.

Pro zájemce

Tato část textu je určena těm z vás, kteří máte zájem o hlubší studium problematiky, nebo se chcete dozvědět i nějaké zajímavé podrobnosti vztahující se k tématu. Vše, co najdete v této pasáži, je nepovinné, tudíž zcela dobrovolné. Zmíněné informace po vás nebudou vyžadovány u zkoušky.

Shrnutí

Tato pasáž postihuje ve stručné podobě to nejdůležitější, o čem konkrétní kapitola pojednává. Má význam pro opakování, aby se vám informace a klíčové body probíraného učiva lépe vybavily. Pokud zjistíte, že některému úseku nerozumíte, nebo jste jej dostatečně neprostudovali, vraťte se k příslušné pasáži v textu.

Průvodce studiem

Prostřednictvím této pasáže textu k vám promlouvá sám autor (autoři). Bude (budou) vás vést úskalími studované problematiky, navigovat vás, upozorňovat na důležitá místa v textu. Nabídne (nabídnou) vám také metodickou pomoc, radu, vlastní zkušenosti anebo důležité informace ke studiu, včetně toho, jak máte postupovat, na co se ve studiu zaměřit, co neopomenout apod.

Úkol nebo cvičení

Měl(a) by vás podněcovat k přemýšlení, k úvahám, k hledání adekvátní odpovědi nebo vlastního řešení. Je to také prostor k vyjádření osobního názoru, postojte ke studované problematice nebo k prezentaci již dříve získaných nebo praxí nabytých poznatků a zkušeností. Odpovědi na tyto otázky si formulujete sami, bývají předmětem diskusí na prezenčních setkáních.

Kontrolní otázky a úkoly

Prověřují, do jaké míry jste učivo pochopili, zapamatovali si podstatné informace a zda je umíte aplikovat. Najdete je většinou na konci každé kapitoly. Jejich prostřednictvím zjistíte, jestli jste splnili formulované cíle. Jsou velmi důležité, věnujte jim proto náležitou pozornost. Odpovědi na ně můžete najít ve více či méně skryté formě přímo v textu, v pasážích učiva.

Příklad

Takto označená pasáž textu je určena k objasnění nebo konkretizování problematiky na příkladu ze života, praxe, ze společenské reality. Je součástí vysvětlování teoretických pasáží učiva. Obsahuje informace, údaje, fakta, případy z praxe vhodné k tomu, abyste teorii nejenom lépe porozuměli, ale i sami dokázali najít další podobné příklady.

Literatura

V této části najdete přehled všech zdrojů a literatury, ze které autor (autoři) čerpal(i) při zpracovávání studijního textu. Tento seznam slouží také jako zdroj informací pro zájemce o další podrobnější studium a doplnění poznatků.

Pojmy k zapamatování

Na konci každé kapitoly najdete klíčové pojmy, které byste měli být schopni vysvětlit. Jde o důležitý terminologický aparát, jež je nezbytné znát. Po prvním prostudování kapitoly si je zkuste sami pro sebe objasnit, vracejte se k nim i při dalším čtení a opakování, dokud si je dostatečně nezafixujete v paměti.

Důležitá pasáž textu

Obsahuje informace, terminologii, učivo, které je pro vás klíčové, nezbytné pro vaše další studium. Snažte se tyto části textu pečlivě a do hloubky studovat, opakovat si naučené a hledat různé možnosti a postupy, jak si získané poznatky uložit do dlouhodobé paměti.

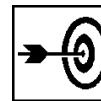
Krátký úkol

Jeho prostřednictvím vás autor (autoři) vybídne (vybídnou) k tomu, abyste na základě studia určité tematiky něco vytvořili, zpracovali, konkrétně uvedli za předpokladu, že už máte jisté znalosti. Má převážně aplikační charakter. Správné (možné) řešení najdete k některým úkolům (dle obsahu a zaměření) v „klíči“ nebo je zpracování úkolu vyžadováno jako součást vašeho portfolia či přípravy na seminář nebo zkoušku.

1. Kyberšikana

Cíle

Po prostudování následující kapitoly byste měli být schopni:

- *charakterizovat pojem kyberšikana;*
- *vyjmenovat a popsat aspekty napomáhající šíření kyberšikany;*
- *rozlišit šikanu od kyberšikany;*
- *vyjmenovat a charakterizovat specifické projevy kyberšikany;*
- *uvést vybrané případy kyberšikany;*
- *popsat způsoby ochrany před kyberšikanou;*
- *vyjmenovat vybrané subjekty nabízející pomoc.*

Průvodce studiem

Vítejte v úvodní kapitole s názvem Kyberšikana. V této části výukového textu se budeme zabývat problémem, se kterým se již setkala celá řada škol v České republice. Zaměříme se nejen na popis jeho různých projevů, ale značnou pozornost budeme věnovat také možnostem jejich řešení, a to především v podmínkách školy. Přejeme Vám příjemné studium.

Doba potřebná ke studiu

K prostudování této kapitoly budete potřebovat čas přibližně 2 hodiny.

1.1 Kyberšikana – vymezení pojmu

Doba, ve které se v současné době nacházíme, je charakteristická boomem v oblasti informačních a komunikačních technologií. Technologický pokrok nám nabízí obrovské možnosti a podstatně ulehčuje náš život. Je ovšem nutné si uvědomit, že s sebou přináší také mnohá rizika. Technologie se totiž mohou stát účinnou zbraní, kterou může někdo použít proti nám. Jedním z rizik, které nám hrozí, je kybernetická šikana, tzv. kyberšikana.

V literatuře nalezneme četné definice pojmu kyberšikana. Samotný pojem vznikl spojením slov kyber a šikana. Termín kyber vychází z termínu kyberprostor představujícího virtuální svět tvořený informačními a komunikačními prostředky. Samotná kyberšikana vychází z „tradiční“ šikany (v českém prostředí se šikanou zabývá zejména Michal Kolář) a je vnímána jako agresivní, úmyslné, opakované jednání či chování prováděné vůči jednotlivci či skupině, který/á se nemůže snadno bránit (Whitney & Smith 1993, Olweus 2006). Dalšími autory je pak kyberšikana chápána jako forma obtěžování, založeného na nerovnováze sil a systematickém zneužívání moci (Smith & Sharp 1994).

Konkrétnější vymezení kyberšikany uvádějí Hinduja a Patchin (2008) a Dehue, Bolman, Völlink, Pouwelse (2008). Hinduja a Patchin (2008) kyberšikanu definují jako záměrnou, opakovanou a zraňující

činnost využívající počítač, mobilní telefon a jiné elektronické přístroje. Dehue, Bolman, Völlink, Pouwelse (2008) kyberšikanu popisují jako trýznění, hrozby, ponižování, ztrapňování nebo jiné útoky mezi mladistvými za pomoci internetu, interaktivních a digitálních technologií nebo mobilních telefonů.

Přesněji kyberšikanu vymezili Belsey (2004) a Smith & Slonje (2007) kteří ji popsali jako formu agrese, která je realizována vůči jedinci či skupině s použitím informačních a komunikačních technologií a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či tzv. sekundárních útočníků. Kowalski, Limber a další (2007–2008) ještě k termínu kyberšikany dodávají, že jde o šikanování, k němuž dochází prostřednictvím e-mailů, ICQ, mobilních telefonů (SMS, MMS, telefonátů), chatu, webových stránek a jiných ICT.

V českém prostředí se problematikou kyberšikany zabývá především Michal Kolář, David Šmahel, Veronika Krejčí, Kamil Kopecký, René Szotkowski, přičemž se výrazně neodchyľují od zahraničních přístupů.

Jak již bylo uvedeno výše, kyberšikana úzce souvisí se šikanou. Zatímco klasická šikana se může projevovat jak fyzickými útoky, tak útoky psychickými, kyberšikana se odehrává pouze v psychické rovině, je tedy druhem psychické šikany. Kyberšikana se projevuje především ponižováním, nadáváním, urážením, zastrahováním, vyhrožováním, vydíráním, obtěžováním a pronásledováním oběti – což jsou typické projevy psychické šikany. Útoky se však odehrávají ve virtuálním prostředí, které díky svým specifickým možnostem posouvá důsledky takového jednání mnohem dál. Útoky mohou být intenzivnější, dlouhodobější, uživatelé ICT mohou z utrpení oběti dokonce udělat masovou zábavu. Trauma způsobené oběti z tohoto pohledu může být nepředstavitelné. Je již známá řada kauz, kdy oběti tento extrémní tlak dohnal až k psychickému zhroutení, jež v některých případech dokonce skončilo sebevraždou.

1.2 Co napomáhá šíření kyberšikany

Šíření kyberšikany napomáhá řada aspektů, které do značné míry souvisí s již zmiňovaným rychlým technologickým pokrokem. Pouhému boomu informačních a komunikačních technologií nelze přičítat šíření kyberšikany. Důvodů pro toto nebezpečné jednání je celá řada, v dalším textu se zaměříme na ty nejpodstatnější. Nejprve si provedeme výčet jednotlivých aspektů napomáhajících šíření kyberšikany, posléze je rozvedeme podrobněji.

Aspekty napomáhající šíření kyberšikany:

- Pro útočníka je útok snadný.
- Chování lidí ve virtuálním prostředí.
- Velké množství lidí ve virtuálním světě.
- Rychlý rozvoj technologií a nedostatečná prevence.
- Posun hranic ve vzájemné interakci.

Úkol 1

Pokuste se sami na list papíru popsat jednotlivé aspekty šíření kyberšikany. Následně své charakteristiky porovnejte s textem uvedeným v podkapitolách níže.

1.2.1 Pro útočníka je útok snadný

Virtuální prostředí nabízí potencionálním útočníkům anonymitu, která může potlačit strach z dopadení a ztížit identifikaci. Útočníci tak často vystupují pod přezdívkou (tzv. nickem), používají pro oběť neznámou e-mailovou adresu, telefonní číslo atd. Anonymita v útočnících vzbuzuje dojem nepolapitelnosti, posiluje agresorovu odvahu zkoušet drsnější metody a formy útoků a potažmo vůbec útoky podnikat. Agresor může velmi snadno vytvářet nové a nové identity, může udávat jiný věk, jiné pohlaví, jiné povolání a záměrně tak manipulovat s těmi, se kterými komunikuje. To vše samozřejmě značně ztěžuje jeho identifikaci. Útočník se navíc může snažit „zametat za sebou stopy“ také v reálném světě – k útokům použije např. veřejně přístupný internet (ve škole, v internetové kavárně apod.) či neregistrovanou SIM kartu. Bez specifických znalostí má proto oběť jen malou šanci přijít na to, jaká je skutečná identita útočníka.

Obrázek č. 1: Ilustrační obrázek

Mnoha uživatelům připadá anonymita reálná, ovšem často je pouze zdánlivá. Totožnost útočníků lze ve většině případů odhalit s využitím vhodných technologií (např. sledováním IP adres, proxy serverů nebo paketů). V kyberprostoru po sobě zanecháváme množství „kyberotisků“, datových stop, které se dají vysledovat. Přesto bývá obecně velmi obtížné útočníka vystopovat. Ne vždy také může oběť spoléhat na pomoc orgánů činných v trestním řízení, jako je policie. Vzhledem k tomu, že mnohé z projevů kyberšikany český právní systém neřeší, nemá často ani policie v rukou pádnější nástroje k tomu, aby mohla zasáhnout. Při zjišťování totožnosti útočníka ale v některých případech napomáhá to, co již bylo naznačeno výše – kyberšikana se mnohdy prolíná s tradiční šikanou, původce/oběti tradiční šikany jsou často původci/oběťmi také kyberšikany. Pokud je tedy dítě vystaveno útokům jak ve virtuálním prostředí, tak v reálném světě, je pravděpodobné, že se bude jednat o stejného pachatele.

Pro zájemce

Vážení studující, pokud se chcete o IP adrese, proxy serverech nebo paketech dozvědět něco více, můžete navštívit následující www stránky:

- [http://www.swmag.cz/744/co-je-ip-adresa-a-jak-ji-zjistit/;](http://www.swmag.cz/744/co-je-ip-adresa-a-jak-ji-zjistit/)
- <http://windows.microsoft.com/cs-cz/windows-vista/what-is-a-proxy-server;>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Paket> apod.

Velmi výrazným prvkem usnadňujícím útočníkovi útok je všudypřítomná **dostupnost nástrojů zneužitelných ke kyberšikaně**. Informační a komunikační technologie, internet s paletou služeb, které nabízí, jsou velmi rozšířené a lehce dostupné (cenově i místně). Díky dostupnosti a rozšířenosti informačních a komunikačních technologií (především internetu a mobilních sítí GSM) je velké množství lidí vzájemně propojeno. Útočník může provést útok na kohokoliv, kdykoliv a kdekoliv. Pokud oběť ICT

používá, je pro útočníka jednoduché na oběť zaútočit. Stačí, když bude mít oběť zapnutý mobil nebo bude online (např. na chatu, e-mailu, sociální síti, nebo na instant messengeru). Útok může následovat dokonce i v případě, že se oběť od těchto služeb odpojí (útočník např. vytvoří dehonestující webovou stránku, kterou může vidět značné množství lidí z okolí oběti, a ačkoliv oběť sama o existenci stránky nemusí mít ponětí, lidé v jejím okolí se jí mohou za obsah zveřejněný na této stránce vysmívat nebo ji mohou ponižovat).

1.2.2 Chování lidí ve virtuálním světě je riskantní

Kyberšikana na internetu je často zapříčiněna nevhodným chováním lidí ve virtuálním prostředí. Řada případů by se nestala, kdyby se oběti těchto případů alespoň minimálním způsobem chránily. Zatímco v reálném životě si již od dětství pěstujeme obranné mechanismy v podobě zábran, studu atd. a před různými nástrahami jsme opakovaně varováni rodiči, učiteli, někdy i médii (např. komunikace s neznámými lidmi), informovanost o virtuálních rizicích je minimální (často se omezuje pouze na ochranu počítače před viry).

Pro mnohé uživatele se virtuální svět stává únikem před realitou, prostorem, kde se ukrývají před problémy. Virtuální realitu vnímají jako skvělé místo, kde se mohou bavit, plnit si své sny, kde mohou být takoví, jací chtějí být, kde si mohou vybudovat život podle svých představ. Lidé do virtuálního prostředí a virtuální komunikace vstupují s velkou důvěrou. Necháávají se ukolébat zdánlivou anonymitou prostředí, která je svádí k tomu, aby se chovali méně opatrně než v reálném světě. Jsou odvážnější v komunikaci, probírají citlivá témata (své problémy, sexualitu atd.), komunikují bez zábran. Tento fenomén provázející virtuální komunikaci je označován termínem disinhibice – což je dle Willarda (2004) ztráta zábran v prostředí internetu.

Virtuální komunikace se od reálné komunikace tváří v tvář velmi liší – používá jiné prostředky, má jiná pravidla. Zatímco v reálné komunikaci se člověk s přibývajícimi zkušenostmi zlepšuje ve schopnosti vnímat různé nuance řeči, díky nimž dokáže odhadnout pravdu a lež, vnímá nadsázku, slovní humor apod., ve virtuální komunikaci je to díky absenci kontextových vodítek (jako je např. nonverbální komunikace, tón hlasu, rychlost řeči apod.) značně obtížné. Pro útočníka je tedy virtuální komunikace používající složitá kódování ideálním nástrojem k různým manipulacím.

Pro zájemce

Pro zajímavost uvádíme humorné videoukázky, které ilustrují odlišnost virtuální komunikace od reálné komunikace tváří v tvář.

<http://www.videacesky.cz/parodie-parody-youtube/facebook-v-realnem-zivote>

<http://www.youtube.com/watch?v=22gUYhzG3iI>

Mezi jednoznačně rizikové chování patří také sdílení osobních údajů, fotografií a videozáznamů. Toto sdílení se někdy děje bez vědomí majitelů těchto informací nebo materiálů. Uživatelé totiž jen zřídka kdy čtou smluvní podmínky služeb, které používají. Často proto netuší, co všechno svým neuvážlivým souhlasem správci služby umožnili.

Lidé si jen málo uvědomují, že publikovanou informaci je obtížné z internetu odstranit (např. správce sociální sítě může odstranit ponižující fotografii z konkrétní stránky, ale nemůže ji odstranit z počítačů

uživatelů, kteří si fotografie stáhli – tito uživatelé ji mohou dále nekontrolovatelně rozšiřovat). Časté sdílení citlivých informací, fotografií a videozáznamů také nasvědčuje, že uživatelé příliš nevnímají rizika, jež vyplývají ze zneužití těchto materiálů (vydírání, manipulace, ponižování atd.).

1.2.3 Velké množství lidí ve virtuálním světě

Všudypřítomnost informačních a komunikačních technologií (dále ICT) jde ruku v ruce s jejich rozšířením mezi velké množství lidí. ICT prostoupily všechny oblasti lidské činnosti. Pro mnoho lidí jsou nezbytnou součástí života – potřebují je prakticky denně, ať už k práci, studiu či v osobním životě. Používání informačních a komunikačních technologií se stává běžným standardem. ICT se rozšiřují nebyvalou rychlostí. Zajímavé jsou např. výsledky britského výzkumu, v němž respondenti zvolili sociální síť Facebook za vynález desetiletí. ICT přitom tento výzkum doslova ovládly, jak ukazuje následující tabulka (Tabulka č. 1)

Tabulka č. 1: Desítka vynálezů desetiletí podle britského výzkumu

Vynálezy desetiletí	
1. Facebook (73 %)	6. iPod (43 %)
2. iPhone (62 %)	7. Youtube (39 %)
3. Twitter (58 %)	8. HD televize (30 %)
4. MP3 (51 %)	9. Narovnávač vlasů (23 %)
5. Satelitní navigace (46 %)	10. 3D filmy

Pro zájemce

Pro zajímavost uvádíme videoukázky rozšiřujícího se on-line prostoru:

<http://www.videacesky.cz/ostatni-zabavna-videa/revoluce-socialnich-medii>

http://www.youtube.com/watch?v=5PlofmoUu8s&feature=player_embedded

Příklad

Tragický případ z Jižní Koreje dokumentuje, jak může virtuální svět působit patologicky na člověka... Poté, co mladí manželé (41 a 25 let) přišli o práci, utekli před svými problémy do virtuálního světa. O skutečný svět ztratili zájem. V rámci počítačové hry, které doslova propadli, vychovávali své virtuální dítě, zatímco jejich skutečné tříměsíční dítě zemřelo hlady. Pitva prokázala, že dítě krmili jen jednou denně (Novinky.cz 2010).

ICT přinášejí nejen užitek, ale stávají se také určitou módou a „trendy záležitostí“. Výrobci se předhánějí v nových službách či designech mobilních telefonů, v reklamách nám vnucují představu, že

náš mobilní telefon vypovídá o tom, kdo jsme. Být součástí internetových sociálních skupin je v určitých kruzích také nezbytností. Těmto módním trendům podléhají díky nedostatečně rozvinutému kritickému myšlení, menším zkušenostem a větší submisivitě především děti a mládež. Činí jim obtíže odolat tlaku, který je na ně vyvíjen médii a mediálními stereotypy, zejména když tento tlak často ani nevnímají. Navíc jsou vystaveni náporu ze strany vrstevníků. Být jiný, vyčlenit se z kolektivu a jít tzv. proti proudu je velmi obtížné, nejen pro děti. Ve snaze nevyčlenit a být „in“ se tak někdy stávají nedobrovolnými uživateli ICT. Možnost, že se setkají s kyberšikanou či jinou nebezpečnou komunikační praktikou, tak vzrůstá.

Virtuální realita nám nabízí ohromné možnosti – dovolí nám plnit si přání, změnit sama sebe i svůj život k obrazu svému. Někteří lidé se v tomto prostředí cítí lépe než ve skutečném světě. Vtělí se do svého virtuálního já (alter ego, avatar), zatímco o vazby na realitu ztratí zájem. Tito lidé si pak na virtuální realitu velmi rychle vypěstují závislost. Takováto skupina závislých lidí na virtuálním světě je posléze potenciálně rizikovou skupinou, neboť jsou podle výzkumů nejvíce ohroženi kyberšikanou a dalšími nebezpečnými komunikačními jevy. Je to jednak proto, že v tomto prostoru tráví mnohem víc času, tudíž je větší pravděpodobnost, že se s útočníkem setkají, a za druhé proto, že virtuální realita se pro ně brzy stává vším a dopady plynoucí z kyberútoku jsou z tohoto pohledu pro ně mnohem ničující.

Velké množství lidí ve virtuálním světě s sebou taktéž přináší velké množství diskriminujícího materiálu (zpráv, pořízených záznamů, fotografií apod.), které se dají velmi jednoduše rozesílat dalším lidem. Tito lidé pak sehrávají jak roli diváků, tak šířitelů kyberšikany – ať už vědomých či nevědomých (neví nebo nepochopí, že např. zábavný videozáznam, který jim někdo poslal nebo jej našli na internetu, je výsledkem kyberšikany, a tak ho rozesílají dál). Stávají se tedy sekundárními útočníky. Původní agresor tak dosáhne mnohonásobného útoku, aniž by oběť musel opakovaně napadat. Stačí, když citlivé materiály rozešle mobilním telefonem nebo je publikuje na internetu, o jejich šíření se pak postarají jiní. Je velmi důležité uvědomit si, že pokud nějaký materiál zveřejníme, často jej nemůžeme smazat nebo odstranit a ztrácíme kontrolu nad tím, co se s ním stane dál. Nijak nemůžeme zastavit jeho šíření a nedokáže to ani útočník.

Početnost diváků i šířitelů kyberšikany může být značná – mohou to být stovky, tisíce i miliony lidí (viz např. kauza Star Wars Kid). Úměrně k počtu lidí tvořících diváky nebo šířitele kyberšikany samozřejmě také roste intenzita útoku a stupňuje se dopad útoku na oběť.

Průvodce studiem

Vážení studující, při studiu nezapomínejte na duševní hygienu. Text, který máte k dispozici, není v mnoha případech příjemným čtením, proto je vhodné studium prokládat přestávkami, které Vás následně naladí k dalšímu studiu.

1.2.4 Rychlý rozvoj technologií a nedostatečná prevence

Na zrychlujícím se tempu šíření kyberšikany má samozřejmě svůj podíl také akcelerace vývoje technologií a jejich služeb, jež nabízí ideální prostředí pro potenciální šíření nebezpečných komunikačních praktik. To však samozřejmě neznamená, že na vývoji technologií je něco špatného. Záleží jen na nás, jak se k možnostem, které nám nabízejí, postavíme, zda je využijeme, či zneužijeme. Informační a komunikační technologie nejsou zbraně, jsou to nástroje. Nejsou ani dobré ani špatné. Záleží jen na lidech, k jakým činnostem je používají.

Obecně platí, že schopnost přizpůsobovat se novým technologiím je bližší dětem než dospělým, neboť objevování je nedílnou součástí jejich života. Děti se s novinkami virtuálního světa seznamují rychleji než dospělí, kteří mají svůj čas vázaný na jiné aktivity a na ono objevování jim už tolik času a energie nezbývá. Rodiče většinou nemají čas neustále zjišťovat, jaké nové služby virtuální prostředí poskytuje, jak fungují nebo jakými pravidly se řídí. O dané problematice tak mají méně informací než děti, což jim značně ztěžuje jejich pozici v oblasti prevence. O tom, co by se jejich dítěti ve virtuálním světě mohlo stát nebo jaký problém může způsobit, se tak mnohdy dovídají až ve chvíli, kdy tato situace opravdu nastane a oni jsou nuceni hledat řešení.

Úkol nebo cvičení

Pokuste se navrhnout vhodná řešení týkající se prevence kyberšikany v rodinách, školách, médiích apod., která by mohla částečně eliminovat nedostatek uvedený v předchozí kapitole.

1.2.5 Posun hranic ve vzájemné interakci

To, že dnešní média negativně ovlivňují chování lidí, není nic nového. Otupují nás vůči násilí, likvidují intimitu, otevírají sexualitu, narušují soukromí lidí. V zájmu zvýšení sledovanosti nebo získání čtenářů – potažmo tedy v zájmu výtěžku – často útočí na samu podstatu lidské důstojnosti.

V této atmosféře je samozřejmě velmi obtížné pěstovat u dětí etické normy. Zvláště když si uvědomíme, že právě televize v některých rodinách děti víceméně vychovává (rodiče jsou zaneprázdnění, tráví s dětmi málo času, proto děti hledají vzory a modely pro své chování jinde). Zatímco většina dospělých snad aspoň podvědomě chápe, že např. bojové scény ve filmu nebo agresivní slovní výpady politiků nejsou běžným standardem vzájemného chování, stejně tak jako pronásledování známých osobností a veřejné propírání jejich soukromých záležitostí, děti tyto modely často přijímají za své. Pak se tedy nemůžeme divit, že se k sobě ani k dospělým nechovají s patřičnou úctou. Chovají se prostě podle vzorů, které mají k dispozici.

1.3 Od šikany ke kyberšikaně

Tradiční šikana i kyberšikana mají jednu věc společnou – jejich cílem je někomu ublížit nebo ubližovat, a to fyzicky či psychicky. Kyberšikana v mnoha případech dokonce začíná jako doprovodný jev tradiční šikany, jejich projevy se prolínají a doplňují – příkladem může být třeba nahrávání fyzického týrání spolužáka. Některé výzkumy (Dehue a kol.) také zaznamenaly statisticky významný vztah mezi tradičním šikanováním a kyberšikanováním, a to jak v roli obětí, tak útočníků.

Moderní technologie (internet, mobilní technologie) nám umožňují pohybovat se ve virtuálním světě, který se liší od reálného světa. Ve virtuálním světě mohou být lidé anonymní, mohou komunikovat, aniž by byli zatíženi společenskými rolemi, svými fyzickými nedostatky, psychickými bloky plynoucími z osobního kontaktu s lidmi, mohou vzájemně komunikovat, i když nejsou fyzicky přítomni, a pokud s někým v kontaktu být nechtějí, mohou komunikaci snadno ukončit.

Stejně jako se liší virtuální svět od světa reálného, liší se i kyberšikana od klasické šikany.

Kontrolní otázky a úkoly

Jaké jsou tedy hlavní rozdíly mezi kyberšikanou a tradiční šikanou? Pokuste se o vlastní shrnutí rozdílů mezi nimi.

1.3.1 Místo a čas útoku

U tradiční šikany lze předpokládat, kdy a kde k útoku dojde (např. ve škole, na hřišti), oproti tomu s kyberšikanou se můžeme setkat kdykoliv a kdekoliv. Oběti útoku se můžeme stát vždy, když budeme připojeni k internetu nebo mobilní síti (GSM). V takovém případě se před kyberútokem nemáme kam schovat. Útočník si nás může najít třeba i o půlnoci v „bezpečí domova“.

1.3.2 Charakteristika útočníka

Útočník v rámci kyberšikany je ve většině případů anonymní, skrytý za přezdívkou nebo jiným neurčitým identifikátorem. Z této skutečnosti vyplývá většina rozdílů mezi pachateli kyberšikany a tradiční šikany.

Anonymita virtuálního prostředí smazává rozdíly mezi lidmi – ať už jde o věk, pohlaví, sociální postavení, fyzické dispozice, početní převahu či například odvalu zaútočit. To jsou některé z aspektů, jejichž dominance nad možnostmi oběti umožňuje pachateli tradiční šikany provést účinný útok. Virtuální prostředí umožňuje provést útok i těm, kteří těmito možnostmi v dostatečné míře nedisponují. Původcem kyberšikany se může stát každý, kdo má potřebné znalosti informačních a komunikačních technologií. To koresponduje i s výsledky některých výzkumů (výzkum Univerzity Antverpy, 2005–2006), podle nichž útočníci tráví více času na internetu, a to bez dohledu rodičů, kteří se navíc příliš nezajímají o to, k čemu jejich děti internet používají.

Identifikace anonymního pachatele kyberšikany může být poměrně složitá. Avšak výzkum projektu Minimalizace šikany (MiŠ 2010) ukázal, že v **78 %** případů kyberšikany byla totožnost útočníka zjištěna. Tento výzkum dále uvádí, že **51 %** agresorů bylo ze stejné třídy jako oběť a **27 %** útočníků bylo ze stejné školy jako oběť, ale z jiné třídy. Lze předpokládat, že u dětí školního věku je kyberšikana především doplňkovým projevem k tradičnímu šikanování, u kterého je totožnost pachatele známa. Tentýž pachatel k šikaně využívá další prostředky a těmi jsou v tomto případě informační a komunikační technologie (např. internet a mobilní telefony).

Pro zájemce

Některé zahraniční výzkumy (Li 2007; Dehue a kol. 2008) udávají, že útočníky jsou častěji chlapci a oběťmi dívky. Tuto skutečnost však novější výzkum realizovaný projektem E-Bezpečí nepotvrdil, neboť rozdíl mezi pohlavími byl jak v roli obětí, tak útočníků zanedbatelný. Tento posun může být způsoben větším zájmem dívek o ICT a následným vyrovnáním poměru pohlaví mezi uživateli ICT. Útočníci kyberšikany se podle některých výše zmíněných výzkumů často stávají sami jejichmi oběťmi.

1.3.3 Sekundární útočníci

Množství diváků kyberšikany může být nepoměrně větší než počet přihlížejících u klasické šikany. V případě kyberšikany může být přihlížejícím v podstatě každý, kdo má přístup k internetu – tedy miliony lidí z celého světa.

Kromě diváků se do kyberšikany zapojují i tzv. šířitelé kyberšikany. Jsou to lidé, kteří dále rozesílají informace o kyberšikaně (např. posílají dalším lidem odkaz na stránky, kde se kyberšikana objevila), a tak se vědomě či nevědomě do kyberšikany sami zapojují. Obě tyto skupiny lidí jsou nezanedbatelnou součástí kyberútoku, neboť mohou znásobit dopad útoku na oběť. Tím vlastně poškozují oběť mnohem více než primární útočník – z tohoto pohledu se tedy stávají sekundárními útočníky.

1.3.4 Charakteristika oběti

Obdobně jako je tomu u původců kyberšikany ani u jejich obětí nezáleží na věku, pohlaví, fyzické síle, postavení v sociální skupině či úspěšnosti ve společnosti. V elektronické komunikaci jsou výše zmíněné aspekty potlačeny a nemají takový význam, jako při komunikaci tváří v tvář. Zatímco oblíbený spolužák se stává obětí tradiční šikany jen zřídka, neboť má mnoho kamarádů, kteří jej chrání, ve virtuálním světě ho před útočníky neochrání nikdo – ani nejlepší kamarád nemůže zabránit tomu, aby mu agresor nevyhrožoval (např. pomocí e-mailů nebo prostřednictvím chatu).

Některé výzkumy (Dehue a kol. 2008) poukazují na souvislost mezi oběťmi klasické šikany a oběťmi kyberšikany – z výzkumů vyplývá, že oběti tradiční šikany se často stávají také oběťmi kyberšikany, která je v této souvislosti posunem šikany o krok dál. Tyto děti lze považovat za zvláště ohroženou skupinu, neboť vzhledem ke svému slabému sociálnímu statutu mají obvykle velmi málo kamarádů, což často kompenzují navazováním rizikových vztahů na internetu. Na virtuálním prostředí se pak lehce mohou stát závislými. Vzhledem k tomu, že se soustředí mnohem více na budování virtuálních vztahů, útoky vycházející z tohoto prostředí jsou pro ně bolestnější než pro děti, které vztahy budují spíše v reálném světě.

Podle výzkumu Amandy Lenhart (2007) jsou oběťmi kyberšikany 2× častěji uživatelé sociálních sítí, např. Facebooku, (39 %), než lidé, kteří sociální síť nepoužívají (22 %). Tento výsledek není nijak překvapivý, neboť už samotný princip většiny sociálních sítí je založený na poměrně rizikových činnostech, jako jsou přílišná otevřenost při vytváření vztahů s cizími lidmi a sdílení osobních informací, fotografií a dalších velmi citlivých materiálů.

Výzkumy také uvádějí, že oběti kyberšikany bývají obvykle málo obeznámeny s riziky spojenými se zneužitím ICT, proto se na internetu chovají méně opatrně.

1.3.5 Útok a jeho dopad na oběť

Během kyberútoku nedochází k osobnímu kontaktu útočníka s obětí (útočník svou oběť dokonce nemusí znát, může si ji vytipovat např. podle přezdívky nebo podle věku). Útočník tak nevidí, jak jeho oběť na útok reaguje, a je si proto méně vědom ublížení, které jí způsobuje. Tento nedostatek zpětné vazby z reakce oběti umožňuje rozvíjet agresivní a impulsivní chování bez zábran (Dehue a kol. 2008). Anonymita elektronické komunikace nejen rozvíjí hravost a ztrátu zábran, ale především snižuje sociální zodpovědnost, a tak uživatelům usnadňuje zapojení do nepřátelského a agresivního jednání (Herring 2001). Chybějící zpětná vazba v kombinaci s redukcí strachu z dopadení může útočníka svádět

k pokračující agresi, která se může časem stupňovat – v okamžiku, kdy bude dopaden a usvědčen, tak může mít za sebou velmi závažné přečiny hraničící i s trestním zákoníkem.

Dalším rozdílem mezi tradičním šikanováním a kyberšikanou je délka působení útoku. Dopad vlivu informace zveřejněné např. na internetu trvá mnohem déle než nadávka či pomluva v reálném světě, která „prošumí davem“, ale dá se na ni poměrně rychle zapomenout. Ve virtuálním prostředí zůstávají uloženy diskriminující materiály, které mohou kyberšikanu znovu a znovu rozvířovat. Ponižující informace jsou navíc dostupné komukoliv, kdykoliv a odkudkoliv.

Dopad útoku či útoků na oběť výrazně prohlubuje pocit beznaděje, který je vyvolaný minimálními možnostmi obrany proti anonymnímu útočníkovi. Důležitou součástí procesu vyrovnávání se s problémy je jejich pochopení. Oběť si klade řadu otázek: *Kdo na mě útočí? Proč to dělá? Mohu mu v tom nějak zabránit?* atd. V situaci, kdy oběť nezná totožnost útočníka, je velmi složité hledat odpovědi a potažmo tedy i cestu, jak problém vyřešit.

1.4 Specifické projevy kyberšikany

Kyberšikana mnohdy začíná jako tradiční šikana (psychická nebo fyzická). Její projevy vychází z projevů psychické šikany (např. dehonestování, provokování, vyhrožování, vydírání atd.). Mezi nejznámější patří (Willard 2007):

- **Publikování ponižujících záznamů nebo fotografií** (např. v rámci webových stránek, MMS zpráv).
- **Ponižování a pomlouvání** (denigration) (v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek).
- **Krádež identity** (impersonation), zneužití cizí identity ke kyberšikaně nebo dalšímu sociálně patologickému jednání (např. zcizení elektronického účtu).
- **Ztrapňování pomocí falešných profilů** (např. v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek).
- **Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci** (flaming/bashing) (především v rámci veřejných chatů a diskuzí).
- **Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť** (outing) (např. v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek, pomocí SMS zpráv apod.).
- **Vyloučení z virtuální komunity** (exclusion) (např. ze skupiny přátel v rámci sociální sítě).
- **Obtěžování** (harassment) (např. opakovaným prozváněním, voláním nebo psaním zpráv).

Mezi kyberšikanu řadíme i projevy tradiční psychické šikany posílené využitím ICT, např. dehonestování (ponižování, nadávání, urážení), vyhrožování a zastrašování, vydírání, očeňování (pomlouvání) apod.

1.4.1 Publikování ponižujících záznamů (audio, video) nebo fotografií

Publikováním chápeme zveřejnění na internetu nebo rozesílání pomocí služeb GSM (MMS zprávy). Po zveřejnění ponižujícího materiálu jsou oběti vystaveny veřejnému posměchu, a to nejen lidí ze svého okolí, ale kohokoli, kdo k němu získá přístup (např. na internetu by jej mohly vidět miliony lidí z celého světa).

Příklad

Dva žáci 9. třídy, Marek a Libor, se snažili během hodiny vyprovokovat učitelku češtiny Marii K. (pokřikovali na ni, narušovali hodinu, nadávali jí apod.). Když učitelka situaci nezvládla a rozčílila se, tajně ji natočili mobilním telefonem a záznam umístili na YouTube. Nahrávku zhlédlo přes 7 000 uživatelů. Učitelka se o její existenci dozvěděla, až když se na nahrávku přišli zeptat rozčílení rodiče.

1.4.2 Ponižování a pomlouvání v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek

Útočník se snaží poškodit pověst oběti a narušit její vztahy tím, že o ní zveřejňuje nepravdivé informace (pomluvy) nebo ji uráží a ponižuje (veřejně kritizuje např. její vzhled, oblékání, chování). Tímto projevem kyberšikany trpí nejen děti. Oběťmi se čím dál častěji stávají také učitelé.

Příklad

Robert vytvořil internetové stránky s názvem „Nesnášíme Tomáše Černého“. Na stránky umísťoval Tomášovy karikatury, vtipy o Tomášovi, pomluvy a ponižující ankety. Na existenci stránek upozornil většinu svých kamarádů. Ti začali v rámci diskuze Tomáše nevybíravým způsobem hodnotit a dál ponižovat. O této stránce se brzy dozvěděl také Tomáš.

STOP ODEUR

Osobní: Jméno: [redacted] Věk: 34 Vzdělání: Nevedu zaměstnání: Mučení studentů gymnázia Postava: Výška: 173 cm Váha: 68 kg Postava: Plnoštíhla, Sportovní Barva očí: Hnědé Barva vlasů: Špinavá hněd' Brýle: ano Vousy: Strniště Závislosti: Kouření: ne Alkohol: nepotřebuji (i bez toho sem mimo) Závislosti na: Práce, Chatování, Sex Sporty: aerobik, Fitness Názory: Motto: Smát se ať se děje co se děje...	Oblíbené: Jídlo: Je mi to jedno když je to levné... Pití: to same co u jídla Televize: nemáme Herec: Orlando Bloom Kniha: Jehovistická bible Barva: Hnědá Květina: Tráva Místo: kabinet Kapela: Šimon, Radek a Pavel Majetek: ... Intimně: Orientace: Bisexuálka Velikost poprsí: -1 až 0 Pohlaví: Strniště Zkušenosti: Nemnoho Naposledy: Nikdy (děcka mám ze zkumavky) Erotogenní zóny: V podpaží: -D Lehké úchytky: „Pro délku textu nezveřejněno“
---	--

Obrázek č. 2: Příklad ponižování a pomlouvání učitele na webové stránce

1.4.3 Krádež identity, zneužití cizí identity ke kyberšikaně

Útočník získá přístup k cizímu elektronickému účtu (např. k e-mailovému účtu, IM, k chatu nebo diskuzi, k účtu vzdělávacího prostředí apod.), a ten následně zneužije ke kyberšikaně jeho majitele.

U tohoto projevu kyberšikaný dochází jak k útokům přímým (útočník oběť kyberšikanuje přímo, např. mazáním zpráv nebo kontaktů), tak nepřímým (útočník se snaží oběť dostat do problémů, např. jejím jménem uráží jiné osoby nebo páchá trestnou činnost, za což bude oběť vystavena tlaku ze strany poškozených osob).

Příklad

Tereza tajně pozorovala Kláru, když se přihlašovala ke svému e-mailovému účtu. Viděla její heslo. Pak se přihlásila na Klářin účet a začala z něj posílat hrubé zprávy jejím známým. Kláře pak dalo velkou práci vysvětlit kamarádům, rodičům a učitelům, že zprávy nepsala.

1.4.4 Ztrapňování pomocí falešných profilů v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek

Útočník jménem oběti vytvoří falešnou osobní stránku nebo elektronický účet (např. v rámci sociální sítě), kde poté o oběti zveřejňuje nepravdivé informace (např. sexuální orientaci, smyšlené záliby a koníčky atd.), které ji mají poškodit.

Příklad

Jana si chtěla založit stránku na sociální síti Facebook. Ke svému velkému překvapení ale zjistila, že už tam svou stránku založenou má, dokonce se svou fotografií. Když si přečetla informace, které byly napsány v „jejím“ profilu, byla zděšena. Stránky byly plné lží a pomluv, všechny měly velmi urážlivý charakter. Hanlivá byla také většina vzkazů, které jí posílali další uživatelé sociální sítě.

1.4.5 Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci

Cílem těchto útoků je naštvat ostatní uživatele nebo je provokováním a urážením vtáhnout do podobného způsobu komunikace. V případě, že budou ostatní uživatelé tyto pokusy ignorovat, útočník se může snažit zablokovat komunikaci (diskuzi nebo chat) tzv. tapetováním, což je zahlcení online komunikace opakovaně vkládaným textem. Osoby, které tyto spory podněcují, jsou označovány termínem „internetoví trollové“ (Internet trolls).

Příklad

Petr se nudil a brouzдал internetem, až narazil na diskuzi fanoušků fotbalového klubu Slávie Praha. Petr byl fanouškem konkurenčního FC Sparta Praha, proto se rozhodl poškádlit fanoušky z opačného tábora. Popichoval je, urážel slávistické fotbalisty i ostatní diskutující. Ostatní diskutující se k němu po chvíli přidali, čímž se mezi nimi rozpoutala ostrá hádka.

1.4.6 Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť

Útočník má k dispozici intimní či ztrapňující materiály o oběti (intimní fotografie, důvěrné informace apod.), které může zveřejnit prostřednictvím internetu nebo mobilního telefonu.

Příklad

Jana se rozešla s Tomášem. V době, kdy spolu chodili, poslala Jana Tomášovi na mobil svou intimní fotografii. Po rozchodu se chtěl Tomáš Janě pomstít, a proto tuto fotografii zveřejnil na internetu. Jana byla následně vystavena posměchu lidí nejen ze svého okolí, ale díky rychlému rozšiřování fotografie v rámci internetu také úplně neznámých lidí.

1.4.7 Vyloučení z virtuální komunity

Jedná se o záměrné a hrubé vyloučení nějaké osoby z online skupiny.

Příklad

Žáci 7. A si založili stránku na sociální síti [Spolužáci.cz](https://spoluzaci.cz). Téměř všichni žáci ze třídy si na stránce vytvořili svůj profil. Jedné z žákyň třídy, která nebyla mezi ostatními příliš oblíbená, ale neumožnili ke stránce přístup. Bylo to pro ni velmi ponižující. Navíc zjistila, že ji ostatní spolužáci na této stránce pomlouvají.

1.4.8 Obtěžování

Útočník se snaží oběť vyvést z rovnováhy tím, že jí opakovaně telefonuje, prozvánění ji nebo jí píše zprávy (SMS zprávy, e-maily, vzkazy do chatu, diskuze, IM atd.). Jeho cílem je především „otravovat“ oběť, a tím jí znepříjemňovat život.

Příklad

Andrea a Silvie byly nejlepší kamarádky. Když si Silvie našla jinou nejlepší kamarádku a s Andreou už se nechtěla bavit, Andrea se rozhodla, že se jí pomstí. Koupila si novou SIM kartu a každý večer od 22.00 do 23.00 hodin Silvii prozváněla na mobilní telefon. Každých 5 minut... Noční telefony budily nejen Silvii, ale také její rodiče, kteří na ni za to byli hodně naštvaní. Mysleli si, že si Silvie s někým tajně v noci volá a že jim o tom lže. Silvie z toho měla velké problémy. Když to rodičům nakonec vysvětlila, snažili se prozvánění zarazit. Protože se jim ale nepodařilo zjistit skutečnou totožnost útočníka, Silvie nakonec musela požádat operátora, aby jí příchozí hovory z tohoto čísla zablokoval.

1.5 Vybrané případy kyberšikany

1.5.1 Ghyslain Raza (Kanada, 2003)

Ghyslain Raza alias Star Wars Kid se stal první mediálně známou obětí kyberšikany, a to po zveřejnění videozáznamu, na kterém předvádí bojovou scénu, kterou ve filmové sáze Hvězdné války (Star Wars) ztvárňovala postava Dartha Maula.

Chlapec si nahrávku pořídil pro svou potřebu, ale naneštěstí se dostala do rukou jeho spolužákům, kteří ji zveřejnili na internetovém portálu Kazaa.

Videonahrávku zhlédlo velké množství lidí a mezi nimi byl i herní vývojář z firmy Raven Software Bryan Dube, který ji opatřil světelnými a zvukovými efekty, čímž přispěl k jejímu masovému rozšíření.

Obrázek č. 3, 4: Ukázka z originální a upravené nahrávky (Zdroj: *YouTube.com*)

Pro zájemce

Původní videoukázku můžete nalézt zde: <http://www.youtube.com/watch?v=HPPj6viIBmU>

Video bylo poté upravováno ještě několikrát, například vznikly remixy z různých filmů, seriálů – Matrix, Star Wars, Star Trek, Kill Bill, Mortal Kombat, Pán prstenů, Indiana Jones atd. V roce 2006 se video stalo nejpopulárnějším internetovým videem na světě s více než 900 milionem zobrazení (Star Wars Kid is top viral video 2006). A v roce 2007 bylo video vyhlášeno nejoblíbenějším internetovým videem na světě (Vinson 2010).

Obrázek č. 5: South Park – epizoda Canada on Strike

Obrázek č. 6: The Venture Bros

Obrázek č. 7: American Dad – epizoda All About Steve

Když se chlapec dozvěděl o své nečekané popularitě, utrpěl těžký psychický otřes a musel se podrobit dlouhodobému léčení. Nahrávka totiž opravdu nebyla zrovna povedená a velmi okatě demonstrovala jeho nadváhu a neohrabanost, což navíc řada diváků z internetového světa neváhala ventilovat na svých stránkách a blozích.

Zveřejnění mělo i soudní dohru, neboť chlapcova rodina zažalovala rodiny čtyř jeho spolužáků o sumu čtvrt milionu kanadských dolarů. Předmětem sporu bylo to, že chlapec „*musel snášet a nadále snáší obtěžování a posměch spolužáků i široké veřejnosti a díky tomu musí být na neurčitou dobu v péči psychiatra. Toto stigma má vliv také na dokončení jeho vzdělání a může mít vliv také na jeho možnost najít zaměstnání. Je možné, že díky této kauze bude muset také změnit identitu.*“ (Kočíčka 2008). Soudní proces se nakonec týkal pouze tří z rodin. Soud měl být zahájen 10. 4. 2006, kauza ale nakonec skončila 7. 4. mimosoudním vyrovnáním, jehož podmínky nebyly medializovány.

1.5.2 Ryan Patrick Halligan (USA, 2003)

Ryan Patrick Halligan, americký teenager z Essexu ve Vermontu, ve věku 13 let spáchal sebevraždu poté, co byl šikanován svými spolužáky jak v reálném životě, tak kyberšikanován v online prostoru.

Obrázek č. 8: Ryan Patrick Halligan

Podle rodičů byl Ryan velice srdečný a hodný chlapec. Trpěl však jistými vývojovými obtížemi (řečové, motorické), které se po nástupu do školy promítly do jeho školních výsledků. Ryan si toho byl dobře vědom a trápilo jej, že není jako ostatní děti.

Po nástupu do 5. ročníku se Ryan stal díky svému hendikepu obětí psychické šikany ze strany spolužáků. Rodiče s ním kvůli tomu začali navštěvovat terapeutická sezení, která po zlepšení situace na radu terapeuta ke konci 5. ročníku ukončili (Halligan 2010).

Šikana však opět propukla v 6. ročníku a během 7. ročníku se situace rapidně zhoršila. Za vším stál jeden a tentýž chlapec, který se spolu se svými staršími kamarády na Ryana zaměřil už v páté třídě.

„Ryan nám říkal, že nechce chodit do školy. Už se tam nikdy nechtěl vrátit. Ptal se, jestli bychom se nemohli přestěhovat, nebo jestli by se nemohl učit doma.“ (Halligan 2010) To však nepřipadalo v úvahu. Rodiče chtěli o situaci informovat vedení školy. Ryan si to ale nepřál, protože si myslel, že by to situaci jen zhoršilo.

„Místo toho chtěl, abychom mu pomohli naučit se bojovat, aby mohl toho kluka porazit.“ (Halligan 2010)

Inspirací mu byla hlavní postava z filmu Karate Kid. A jak si předsevzal, tak se také stalo, svému trýzniteli se postavil a úspěšně (Halligan 2010).

Vše se pak zdálo být v pořádku, ovšem do chvíle, kdy poražený chlapec, se kterým se Ryan dokonce načas skamarádil, označil Ryana za gaye.

Tato informace se velmi rychle roznesla mezi další žáky školy, kteří pak Ryana neustále zastrašovali, posmívali se mu a uráželi ho.

Ten, aby se své pověsti zbavil, navázal během prázdnin online komunikaci s velmi hezkou všeobecně populární dívkou ze školy. A poté, co mezi nimi vznikl online vztah, se dívku rozhodl oslovit také osobně. Ona mu však před jeho přáteli řekla, že je ubožák, že s ním nechce mít nic společného a že se komunikaci s ním jen bavila. Ryan poté zjistil, že se se svými kamarády domluvila na tom, že si z něj tímto způsobem udělá legraci – jejím úkolem bylo předstírat zájem, vytáhnout z Ryana citlivé informace a jejich preposíláním jej přede všemi zesměšnit (Halligan 2010).

Ryan tlak ze strany spolužáků neunesl a 7. října roku 2003 se ráno v koupelně oběsil, aniž by po sobě zanechal dopis na rozloučenou. Objevila ho jeho sestra, která byla první, kdo ten den vstával.

1.5.3 Anna Halman (Polsko, 2006)

Jeden z nejtragičtějších případů kyberšikany v kontinentální Evropě se odehrál v Polsku. Obětí se stala 14letá studentka 2. gymnázia v Gdaňsku Anna Halman, která spáchala sebevraždu poté, co byla 20. října 2006 vystavena před zraky všech svých spolužáků sexuální šikaně a kyberšikaně.

Během vyučování, kdy musela učitelka na odvolání ředitele opustit na 20 minut třídu, Annu napadli a sexuálně obtěžovali 4 spolužáci (Łukasz P., Arkadiusz P., Mateusz W., Dawid M.). Strhali z ní šaty, osahávali ji a předstírali, že ji znásilňují. Jeden z nich ji chytil za hlavou a předstíral, že provádí orální sex. Další student, Michał Sz., vše natáčel na svůj mobilní telefon.

Anna se snažila bránit, pokusila se schovat pod lavici, křičela a s pláčem prosila, aby ji nechali. Několik spolužaček se jí sice snažilo zastat, ale byly slabší než útočníci. Ostatní žáci pouze se zájmem přihlíželi, protože to považovali za výbornou legraci (*Chłopcy przyznali: Dręczyliśmy Anię* 2006, *Przeżyła horror* 2006). Útočníci Anně vyhrožovali, že pořízený záznam umístí na internet, aby si ho mohli všichni prohlédnout, což také později udělali (*Przeżyła horror* 2006).

Anně se nakonec podařilo vyprostit a utekla domů. O šikaně doma nikomu neřekla. Učitelka po návratu do třídy obdržela kusé informace o tom, co se stalo. Po vyučování zavolala k Halmanovým, aby je informovala, ale zastihla pouze 18letého bratra Anny. Anna bratra prosila, aby rodičům nic neříkal, chtěla jim o tom povědět sama, ale to se nestalo (*Przeżyła horror* 2006).

„Dítě, co se ti stalo ve škole zlého?“ ptala se jí matka. „Poradím si, mami,“ odpověděla Anna. Téhož dne večer sdělila kamarádce Iwone, která ji přišla navštívit, že už nevydrží to školní ponižování, že se chce zabít. Iwone při odchodu řekla Annině matce, aby na ni dávala pozor. Další den Anna spáchala sebevraždu (*Dam sobie rade mam* 2006). Oběsila se na švihadle.

Policejní vyšetřování ve škole odhalilo, že nešlo zdaleka o první útok, kterému byla Anna vystavena. Stejní útočníci ji napadali opakovaně několik týdnů od doby, kdy s Michałem Sz. odmítla chodit (*Matka Ani: nie winię chłopców* 2006).

Anniny kamarádky uvedly, že měla z chlapců panický strach, a to bylo také důvodem, proč předchozí útoky neoznámila. Podle rodičů byla tichá, uzavřená a velmi stydlivá (Łaszyn, Gruszczyska, Pawliko 2006). Ani vedení školy předešlé incidenty nijak neřešilo, ačkoli o nich vědělo od dalších studentek.

Soud pro rodiny a nezletilé poslal všechny účastníky incidentu na tři měsíce do ústavu pro mladistvé, což vyvolalo velkou vlnu nevole a protestů ze strany veřejnosti (Tysiąc osób żegnało gimnazjalistkę z Gdańska 2006).

Na začátku vyšetřování totiž nebyl k dispozici videozáznam, který během incidentu útočníci pořídili. Chlapci jej po Annině sebevraždě stáhli z internetu a smazali z mobilních telefonů. Policii se však smazaný záznam podařilo zrekonstruovat a rázem tak změnili pohled okolí na Annu i její trýznitele.

Psychologové prohlásili, že z pohledu Anny se tento zážitek nijak nelišil od skutečného znásilnění, přičemž dále poukázali na fakt, že se to stalo veřejně před celou třídou, že byl téměř celý incident natočen a že dívka měla reálný důvod bát se zveřejnění nahrávky, jakož i dalšího pokračování útoku v příštích dnech, což muselo její trauma vystupňovat do neuvěřitelných rozměrů.

Celý zážitek, podpořený navíc hrozbou zveřejnění nahrávky, hrozbou opakování a strašlivou frustrací nad tím, co jí udělali lidé, které znala, z nichž některé možná považovala i za přátele (jeden z útočníků byl Annin bratranec a všichni bydleli ve stejné vesnici jako Anna), nepochybně postačoval k tomu, aby ji dohnal k sebevraždě (*Blog pamięci tragicznie zmarłej Ani* 2007).

Výsledky soudu nebyly dosud medializovány.

Obrázek č. 9: Blog věnovaný vzpomínce tragicky zemřelé Anny Halman (Zdroj: Blog paměti tragicznie zmarłej Ani 2006)

Obrázek č. 10: Anna Halman

1.5.4 Jiří Pacholík (Česká republika, 2009)

Kauza Jiřího Pacholíka (56), ředitele železnobrodské základní školy v Pelechovské ulici, nemá dosud v České republice obdoby – představuje totiž vůbec první případ kyberšikany u nás, který stál lidský život.

Vše se odehrálo v roce 2008, kdy Jiří Pacholík odstoupil ze své funkce a dal výpověď poté, co se na internetu objevila nahrávka jeho konfliktu s žákem devátého ročníku. Na videozáznamu pořízeném žáky bylo patrné, že ředitel studenta za něco káral a také jej vyzval, aby si uklidil věci, které měl rozházené kolem lavice.

„Proč bych si to skládal, ty šmejde?“ opáčil žák. Rozčilený pedagog s chlapcem zacloumal a dal mu pohlavek. Nato se student sebral a pronásledovaný ředitelem opustil třídu. Co však na nahrávce chybí je to, že jej ředitel přivedl zpátky do třídy a přede všemi se mu za pohlavek omluvil.

Obrázek č. 11: Ukázka z videa pořízeného žáky (Zdroj: Prachař 2009)

Posléze si ředitel pozval do školy rodiče žáka, aby s nimi celou situaci projednal.

„Bylo to kolem jedenácté, ředitel byl zavřený na WC a kouřil. Když vyšel, bylo z něj pití hodně cítit, pořádně neartikuloval a rovnováhu taky moc nadržel,” tvrdil pan Kiloušek, otec drzého žáka.

Ředitel jim oznámil, že syn dostane za nevhodné vystupování trojku z chování. Otec navrhl přivolání městské policie, aby u ředitele provedla dechovou zkoušku. Poté prý ředitel ustoupil. Tento komentář poskytl pan Kiloušek osm měsíců po incidentu deníku Blesk.

„Dohodli jsme se s ním, že my i on na všechno zapomeneme. On nebude dělat synovi problémy poslední rok ve škole a my pomůžeme o jeho pití,” sdělili v rozhovoru pro deník Blesk manželé Kilouškoví (Prachař 2009).

Nahrávka incidentu však byla zveřejněna 22. 5. 2008 na stránkách. Celý případ byl následně medializován a vzbudil ve společnosti silné emoce.

Dne 5. června 2008 oznámil ředitel radě města rezignaci a požádal o rozvázání pracovního poměru. Důvodem byl právě výše zmíněný incident s žákem deváté třídy. Po zveřejnění případu byl pod značným tlakem nejen Jiří Pacholík, ale také škola, neboť díky této kauze byl v některých médiích vytvářen negativní obraz školy jako celku.

„Je mi té facky líto, jednal jsem ve zkratu,” komentoval situaci bývalý ředitel Pacholík (Sedlák 2008). *„Byl jsem v té době nemocen, ale do práce jsem chodil. Do toho jsme čekali inspekci. Prostě v mém chování nastal zkrat. Ihned jsem se postiženému omluvil, omluvil jsem se i jeho rodičům, přijali to. Stále se z toho vzpamatovávám.”*

Osm měsíců po incidentu se Jiří Pacholík ve svém domě oběsil. Nezanechal žádný dopis na rozloučenou, takže o pohnutkách, které ho přivedly k tomuto zoufalému činu, můžeme jen spekulovat.

Úkol 2

Vážení studující, navštivte portál YouTube www.youtube.com a pokuste se vyhledat 5 videoukázek, které by mohly splňovat znaky kyberšikan.

1.6 Jak se chránit před kyberšikanou

Existuje nějaká možnost ochrany před kyberšikanou? Existují nějaké možnosti jak nebezpečí kyberšikan zabránit? Musíme s lítostí konstatovat, že 100% ochrana neexistuje, riziko můžeme pouze snížit. Pomoci nám mohou následující pravidla:

A. Respektovat ostatní uživatele

Je to v podstatě stejné pravidlo, kterým bychom se měli řídit i v normálním životě, tedy: „*Nečiň druhým to, co nechceš, aby činili tobě.*“ (Konfucius)

B. Nebýt přehnaně důvěřivý

Podle statistik většina uživatelů ve virtuálním prostředí neříká pravdu. Anonymita prostředí a absence nonverbálních znaků komunikace, na základě kterých rozeznáváme pravdu a lež v reálné komunikaci, toto chování usnadňuje. Tuto skutečnost bychom měli mít na paměti, abychom předešli nejen zbytečným zklamáním, ale také abychom se vyhnuli např. manipulacím, kterými se od nás jiní uživatelé snaží získat osobní údaje nebo jiné citlivé materiály.

C. Nesdělovat citlivé informace, které by mohly být zneužity

Jedná se především o osobní fotografie, údaje a problémy, dále hesla k elektronickým účtům apod. To platí i o informacích, fotografiích atd. našich příbuzných a známých.

Ve virtuálním prostředí bychom měli používat nejlépe obecnou nic neříkající přezdívku, nikde neuvádět své jméno a příjmení, adresu atd., podle nichž by nás mohl útočník vystopovat. Důležité je také uvědomit si, že si může útočník „poskládat“ naše údaje z různých zdrojů (ve vyhledávači může třeba podle našeho e-mailu zjistit, jaké informace uvádíme ve svých profilech na Facebooku nebo jiných sociálních sítích, na XChatu či jiných diskuzních fórech, v inzerátech na internetu, internetových aukcích apod.).

K citlivým osobním údajům patří také hesla k elektronickým účtům, která by pro nás měla být důvěrná minimálně stejně jako PIN kreditní karty. Na svých virtuálních účtech (např. účtu k e-mailu, k chatu, účtu do vzdělávacího prostředí apod.) sice nemáme uložené peníze, ale útočník se jejich prostřednictvím může dostat k našim osobním údajům a ty zneužít, může s účtem manipulovat, popř. může zneužít naši virtuální totožnost k nezákonné činnosti.

K velmi rizikovému chování patří také zveřejňování osobních fotografií. Ty totiž patří k nejcitlivějším osobním údajům. Jako jedinečný identifikátor směřují ke konkrétní osobě (na rozdíl od jména, příjmení nebo např. adresy bydliště). V řadě kauz byla fotografie oběti účinným nástrojem k vydírání nebo jiným manipulacím.

D. Seznámit se s pravidly služeb internetu a GSM sítí

Seznámením se s pravidly se můžete sami vyvarovat jednání, které je v rozporu s používáním dané služby. Díky nim ale také budete vědět, co si k vám mohou ostatní uživatelé dovolit, případně jak se

proti nevhodnému chování bránit a na koho se s problémy obrátit (většinou to bývá poskytovatel služby).

E. Seznámit se s riziky, které souvisí s elektronickou komunikací

Pokud budeme předem vybaveni souborem informací o dané problematice, v našem případě o kyberšikaně (co přesně kyberšikana je, jak se projevuje, jak ji řešit, koho požádat o pomoc apod.), budeme mít mnohem větší šanci problém zvládnout. V tomto směru hraje klíčovou roli prevence, která by měla nastoupit samozřejmě ve chvíli, kdy dítěti poprvé pořídíme mobilní telefon nebo kdy se poprvé připojí na internet. Na prevenci by se měly podílet všechny složky, které se podílí na výchově dítěte, tedy rodina, škola i celá společnost. Tak jako připravujeme své děti na to, aby zvládly nástrahy skutečného světa, musíme je naučit překonávat i problémy, se kterými se mohou setkat ve světě virtuálním.

1.6.1 Jak postupovat, když se staneme obětí kyberšikany?

Již z předchozího textu víme, že 100% ochrana před kyberšikanou neexistuje. Jak tedy postupovat ve chvíli, kdy se staneme obětí kyberšikany? Následující kroky vám mohou pomoci odradit útočníka od dalšího útoku či snížit intenzitu útoku a jeho dopad na vás.

1. Ukončení komunikace

Nekomunikujte s útočníkem, nesnažte se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožujte, nemstěte se. Pokud se vám podaří zvládnout tuto fázi, máte možná vyhráno. Útočník to dříve nebo později vzdá, protože jeho námaha nepřinese prakticky žádnou odezvu. I když tento krok může vypadat poměrně jednoduše, pro oběť může být velmi obtížný. Lidé mají v sobě hluboko zakořeněnou potřebu bránit se. Pasivní reakce na útok je tak pro člověka něco nepřírozeného. Přesto je to v této situaci účinný způsob jak útočníka odradit.

2. Blokování útočníka

Zamezte útočníkovi přístup k vašemu účtu nebo telefonnímu číslu (zablokujte si přijímání útočnickových zpráv či hovorů, změňte svou virtuální identitu) a je-li to v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (nahlaste útočníka poskytovateli/správci služby). Vzhledem k tomu, že útočník může své virtuální identity jednoduše měnit, blokování mu nemůže definitivně zabránit v dalších útocích. Jde tedy spíše o to znesnadnit mu jeho počínání.

3. Identifikace útočníka

Tento postup by však neměl být v rozporu s bodem číslo 1. Ukončení komunikace. Od útočníka samotného bychom tyto informace pravděpodobně stejně nezjistili, takže by bylo zbytečné se o to vůbec pokoušet. Více informací však můžeme zjistit nenápadným pátráním. Můžeme se podívat např. do útočnickova profilu a informace v něm obsažené hledat dále na internetu. V případě, že má útočník účet na sociální síti, může nám leccos napovědět např. okruh jeho známých atd.

4. Oznámení útoku

I když se v důsledku útoku můžete cítit poníženi a zranitelní, můžete pocítovat obavy z reakcí okolí apod., nikdy nezůstávejte na řešení problému sami. Svěřte se. Určitě máte ve svém okolí mnoho lidí, kterým na vás záleží a rádi vám pomohou. Navíc vzhledem k tomu, že nebudou osobně zainteresováni, pomohou vám situaci řešit s chladnou hlavou a s určitým odstupem. Možná zjistíte, že i oni se s podobným problémem někdy dřív setkali a mohou vám tak předat cenné zkušenosti, které při řešení získali.

Pokud víte o nějakém případě kyberšikany ve svém okolí, nebuďte nevšímaví. Podpořte oběti, porad'te jim, co mají dělat a na koho se obrátit. Pomozte jim kyberšikanu nahlásit.

1.7 Vybrané subjekty nabízející pomoc

1.7.1 E-Bezpečí

Projekt **E-Bezpečí (Facebook)** Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a [Centra prevence rizikové virtuální komunikace](#) se zabývá problematikou nebezpečných komunikačních jevů spojených s používáním ICT (kromě kyberšikany sleduje např. manipulativní komunikaci, nebezpečné pronásledování, sociální sítě a rizikové chování ve virtuálním prostředí). Hlavním cílem projektu je vzdělávání (žáků ZŠ, studentů SŠ a VŠ, pedagogů, policistů, pracovníků odboru sociálně právní ochrany dětí aj.) a výzkum této problematiky. Poskytuje také on-line poradenskou činnost. Projekt E-Bezpečí se dále podílel na řešení vzdělávacího projektu E-Nebezpečí pro učitele, ve spolupráci s MŠMT realizuje projekty vzdělávání žáků a učitelů a ve spolupráci s Ministerstvem vnitra vzdělávání policistů.

PORADNA E-BEZPEČÍ
pro oblast rizikového chování na internetu

pomůžeme s blokací
závadného obsahu
na sociální síti
facebook

Poradna E-Bezpečí

Dostal/a jsi se do obtížné životní situace spojené s internetem či mobilními telefony? Někdo ti vyhrožuje, vydírá, zastražuje a používá k tomu internet či mobilní telefon? Vše o kyberšikaně, kybergroomingu, sextingu, zneužití osobních údajů a dalších nebezpečích? Přemlouvá tě někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu k osobní schůzce? Máš strach kontaktovat policii?

Neváhej a napiš do naší poradny! Pomůžeme ti!

Jméno a příjmení (nemusíš vyplnit)

E-mail

Telefon (nepovinné)

Odkaz na profil na Facebooku (nepovinné)

Skype nick (nepovinné)

Zpráva (popiš detailně svůj problém, uváděj konkrétní informace, ukázky z komunikace atd.)

Věk

Město

Poradenská činnost je poskytována anonymně a zdarma. Poradna spolupracuje se specializovanými institucemi a Policií ČR. Poradna je finančně podpořena Statutárním městem Olomouc a Ministerstvem vnitra ČR.
Poradna je provozována Centrem prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP v Olomouci (2008-2014). Poradnu podporuje Seznam.cz, Google a další instituce.

[Zadej dotaz](#) | [Zásady zpracování osobních údajů](#) | [Kdo jsou poradci](#)

Obrázek č. 12: Poradna projektu E-Bezpečí www.napisnam.cz

Důležitá pasáž textu

Důležité kontakty projektu E-Bezpečí:

www.e-bezpeci.cz – web projektu E-Bezpečí

www.napisnam.cz – on-line poradna projektu E-Bezpečí

www.prvok.upol.cz – web Centra prevence rizikové virtuální komunikace

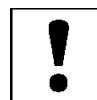
1.7.2 Linka bezpečí

Linka bezpečí ONLINE (Internet Helpline) zahájila svou činnost na začátku roku 2007. Jejím cílem je poskytovat dětem a dospívajícím první pomoc formou psychologické a sociální asistence při práci s internetem. Jedná se především o případy, kdy děti pocítují znepokojení a ohrožení během prohlížení webových stránek, při chatování a hraní her nebo když jsou obtěžováni prostřednictvím mobilu či jiných komunikačních médií.

Obrázek č. 13: Portál Linky bezpečí

Důležitá pasáž textu

Důležité kontakty Linky bezpečí:

www.linkabezpeci.cz – web Linky bezpečí

sdruzeni.linkabezpeci.cz – web sdružení Linky bezpečí

www.pomoc-online.cz – web Linky bezpečí online

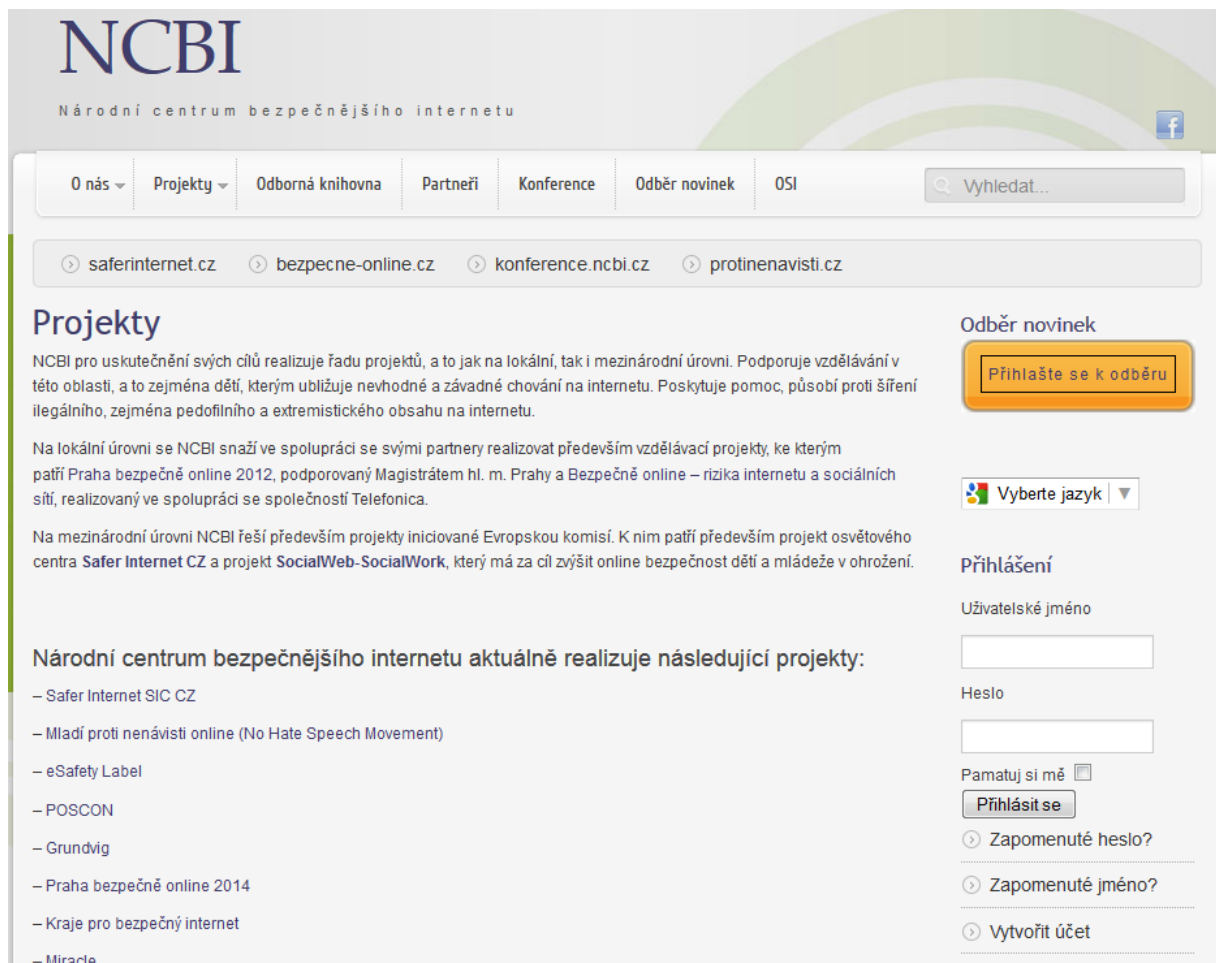
116 111 – číslo pro pomoc dětem, mládeži a studujícím do 26 let

pomoc@linkabezpeci.cz – email pro pomoc dětem, mládeži a studujícím do 26 let

<http://xchat.centrum.cz> – chat pro pomoc dětem, mládeži a studujícím do 26 let

1.7.3 Národní centrum bezpečnějšího internetu

Národní centrum bezpečnějšího internetu (NCBI) je neziskové nevládní sdružení založené v roce 2007. Jeho posláním je přispívat ke zvýšení bezpečnosti užívání internetu, moderních informačních a komunikačních technologií, zvyšovat povědomí uživatelů o jejich kladech a možných nebezpečích, přispívat k osvojování etických norem v online prostředí, napomáhat předcházení a snižování možných sociálních rizik spojených s jejich užíváním (NCBI, 2012).

Obrázek č. 14: Portál Národního centra bezpečnějšího internetu

Důležitá pasáž textu

Důležité kontakty Národního centra bezpečnějšího internetu:

www.ncbi.cz – web Národního centra bezpečnějšího internetu

info@saferinternet.cz – e-mail Národního centra bezpečnějšího internetu

1.7.4 Policie ČR

Hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet můžete také provést elektronicky **Policii ČR** prostřednictvím internetového formuláře, který naleznete na adrese <http://aplikace.policie.cz/hotline/>.

Rovněž můžete policii kontaktovat na jakémkoli obvodním oddělení.

The screenshot shows the official website of the Czech Republic Police (Policie ČR). The main header includes the police logo and the slogan 'Služba veřejnosti a prestižní povolání'. Below the header is a navigation menu with links like 'Úvod', 'O nás', 'Útvary Policie ČR', etc. The main content area is titled 'PREVENCE' and contains the 'Formulář pro hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet'. The form includes a description of its purpose, a section for reporting ('Oznámení: *') with a text area, and a section for providing details ('Umístění závadového obsahu:') with a URL field. On the right side, there are buttons for 'MVČR' and 'Hasiči ČR', and two banners: 'HLÁŠENÍ KYBERKRIMINALITY' and 'STOP KORUPCI'.

Obrázek č. 15: Formulář pro hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet

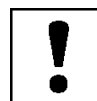
Důležitá pasáž textu

Důležité kontakty Policie ČR:

www.policie.cz – web policie České republiky

aplikace.policie.cz/hotline/ – formulář pro hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet

158 – linka tísňového volání policie České republiky

Shrnutí

- Kyberšikana je forma psychické agrese, která je realizována vůči jedinci či skupině s použitím informačních a komunikačních technologií a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či tzv. sekundárních útočníků.
- Kyberšikaně napomáhá řada aspektů: pro útočníka je útok snadný; chování lidí ve virtuálním prostředí; velké množství lidí ve virtuálním světě; rychlý rozvoj technologií a nedostatečná prevence; posun hranic ve vzájemné interakci.
- Tradiční šikana i kyberšikana mají jednu věc společnou – jejich cílem je někomu ublížit nebo ubližovat, a to fyzicky či psychicky.
- Útočník v rámci kyberšikany je ve většině případů anonymní, skrytý za přezdívkou nebo jiným neurčitým identifikátorem.
- Obdobně jako je tomu u původců kyberšikany ani u jejich obětí nezáleží na věku, pohlaví, fyzické síle, postavení v sociální skupině či úspěšnosti ve společnosti.
- Kyberšikana mnohdy začíná jako tradiční šikana (psychická nebo fyzická). Její projevy vychází z projevů psychické šikany (např. dehonestování, provokování, vyhrožování, vydírání atd.).
- Ochrana před kyberšikanou: respektovat ostatní uživatele; nebýt přehnaně důvěřivý;

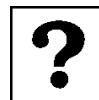
- nesdělovat citlivé informace, které by mohly být zneužity; seznámit se s pravidly služeb internetu a GSM sítí; seznámit se s riziky, které souvisí s elektronickou komunikací.
- Postup oběti kyberšikany: ukončení komunikace; blokování útočníka; identifikace útočníka; oznámení útoku.
- Vybrané subjekty nabízející pomoc: E-Bezpečí, Linka bezpečí, Národní centrum bezpečnějšího internetu, Policie ČR.

Pojmy k zapamatování

- šikana
- kyberšikana
- internet
- informační a komunikační technologie
- disinhibice

Kontrolní otázky a úkoly

1. Charakterizujte pojem kyberšikana.
2. Vyjmenujte a popište aspekty napomáhající šíření kyberšikany.
3. Uveďte rozdíl mezi šikanou od kyberšikanou.
4. Vyjmenujte a charakterizujte specifické projevy kyberšikany.
5. Uveďte 2 případy kyberšikany.
6. Popište způsoby ochrany před kyberšikanou.
7. Vyjmenujte subjekty nabízející pomoc.

Literatura

WHITNEY, Irene a Peter K. SMITH. A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools. In. *Educational Research*. 1993, č. 35, 3–25.

OLWEUS, Daren. An analysis of the Revised Olweus Bully: Victim Questionnaire using the Rasch measurement model. In. *British Journal of Educational Psychology*. 2006, č. 76, 781–801.

SMITH, Peter K. a Sonia SHARP. *School Bullying: Insights and Perspectives*. 1st ed. London: Routledge, 1994.

KREJČÍ, Veronika. Kyberšikana: studie. In: *E-Bezpečí* [online]. 2010 [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: http://e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/22-odborne-studie

HINDUJA, Sameer a Justin W. PATCHIN. Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. In. *Deviant Behavior*. 2008, č. 29, 129–56. ISSN 01639625.

DEHUE, Francine, Catherine BOLMAN, Trijntje VÖLLINK a Mienieke POUWELSE. Pesten op het werk: de relatie met gezondheid en verzuim en de rol van coping. In. *Gedrag & Organisatie*. 2008, č. 20, 97–117.

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3911-2

BELSEY, Bill. *Always on, always aware*. [online]. 2004 [cit. 2014-09-23]. Dostupné z: http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Information.pdf

SMITH, Peter K. a Robert SLONJE. Cyberbullying: Another main type of bullying?. In: *Scandinavian Journal of Psychology*. 2007, č. 49, 147–154.

KOWALSKI, Robin S., Susan P. LIMBER a Patricia W. AGATSTON. *Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age*. 1st ed. Malden: Blackwell Publishers, 2012.

WILLARD, Nancy. Can't See You – You Can't See Me: Center for Safe and Responsible Use of the Internet. *Cyberbully.org* [online]. 2004 [cit. 2014-09-22]. Dostupné z: <http://www.cyberbully.org/cyberbully/docs/disinhibition.pdf>

Manželé kvůli závislosti na webu nechali umřít své dítě hlady. In: *Novinky.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/193961-manzele-kvuli-zavislosti-na-webu-nechali-umrit-sve-dite-hlady.html>

Projekt Minimalizace šikany (MIŠ). [online]. 2010 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: http://www.minimalizacesikany.cz/images/stories/vyzkum2010/vyzkum_tiskovka_presskit.doc

LI, Qing. New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. In: *Computers in Human Behavior*. 2007, č. 23, 1777–1791.

LENHART, Amanda. Cyberbullying and Online Teens. Pew Internet & American Life Project, [online]. 2017 [cit. 2014-09-25]. Dostupné z: <http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2007/PIP%20Cyberbullying%20Memo.pdf>

VINSON, D. Attack of the Blog. Attack of the Show! *G4tv* [online]. 2004 [cit. 2014-09-27]. Dostupné z: <http://g4tv.com/attackoftheshow/blog/tags/3324/top-25-viral-videos.html>

HALLIGAN, John. Ryan's story. In: *In memory of Ryan Patrick Halligan 1989–2003* [online]. 2010 [cit. 2014-09-22]. Dostupné z: <http://www.ryanpatrickhalligan.org/>

Przeżyła horror. In: *Blog pamięci tragicznie zmarłej Ani* [online]. 2006 [cit. 2010-09-22]. Dostupné z: <http://pamieciani.blog.pl/archiwum/index.php?nid=11497093>

Matka Ani: nie winię chłopców. Tragedia Ani Z Gdanska. In: *Fotka.pl*. [online]. 2006 [cit. 2010-07-22]. Dostupné z: http://www.fotka.pl/grupa/753572/Tragedia_Ani_Z_Gdanska/

Blog pamięci tragicznie zmarłej Ani [online]. 2007 [cit. 2010-07-22]. Dostupné z: <http://pamieciani.blog.pl>

PRACHAŘ, František. Facka odstartovala tragédii. In: *Blesk.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-28]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravydomaci/109408/facka-odstartovala-tragedii.html>

SEDLÁK, Jan. Ředitel školy: Facka padla ve zkratu, omluvil jsem se. In: *Deník.cz* [online]. 2008 [cit. 2014-09-26]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/reditel-skoly-facka-padla-ve-zkratu-omluvil-jsem-s.html

2. Kybergrooming

Cíle

Po prostudování následující kapitoly byste měli být schopni:

- *charakterizovat pojem kybergrooming;*
- *vyjmenovat platformy nejčastějšího výskytu kybergroomingu;*
- *charakterizovat oběti kybergroomingu;*
- *charakterizovat útočníka v rámci kybergroomingu;*
- *vyjmenovat a charakterizovat etapy manipulace dítěte;*
- *popsat další charakteristické rysy kybergroomingu;*
- *uvést vybrané případy kybergroomingu;*
- *vyjmenovat a popsat základní pravidla ochrany pro děti a mládež;*
- *vyjmenovat a popsat základní pravidla ochrany pro rodiče.*

Průvodce studiem

Vážení studující, vítáme Vás v další části našeho distančního textu, která je zaměřena na nebezpečnou manipulaci uživatelů internetu, jejichž cílem je přimět vyhlédnutou (nezletilou) oběť k osobnímu setkání. Věříme, že Vás toto téma zaujme a že budete nové znalosti a dovednosti využívat ve své školní praxi. Přejeme Vám úspěšné studium.

Doba potřebná ke studiu

K prostudování této kapitoly budete potřebovat čas přibližně 2 hodiny.

2.1 Kybergrooming – vymezení pojmu

Internet je nástroj, který využívají milióny uživatelů z celého světa. Slouží jim k vyhledávání informací, práci i zábavě, ke komunikaci, k navazování sociálních vztahů s dalšími lidmi. V reálném světě se setkáváme s různými lidmi, totéž platí v rámci internetu – díky jeho rozšíření můžeme komunikovat s uživateli z celého světa, i s těmi, se kterými bychom se pravděpodobně osobně nikdy nesetkali. Internet však skýtá také řadu nebezpečí, kterým mohou být jeho uživatelé vystaveni. V této části našeho kurzu se zaměříme na jeden z nejnebezpečnějších internetových fenoménů – na kybergrooming.

Termín kybergrooming (child grooming, grooming) označuje chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Výsledkem této schůzky může být sexuální zneužití oběti, fyzické násilí na oběti, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie apod. Kybergrooming je tedy druhem psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií (Berson 2002, O'Connell 2001, dále Kopecký 2010 aj.).

2.2 Charakteristické rysy kybergroomingu

2.2.1 Nejčastější výskyt kybergroomingu

Kybergrooming je často vázán na synchronní i asynchronní komunikační platformy, nejčastěji veřejný chat, internetové seznamky, instant messengery a VoIP (např. ICQ, Skype) a v posledních letech také na sociální sítě (Facebook, Twitter, Ask.fm, Google+ a další). Podle řady výzkumů (CEOP 2008 a další) probíhá kybergrooming nejčastěji právě v prostředí instant messengerů (56 % případů), další pozici pak obsadily sociální sítě (11,4 % případů). Internetoví predátoři však kromě těchto komunikačních prostředí využívají také inzertní portály, na kterých nabízejí dětem různé možnosti výdělků či kariéry (např. v oblasti modelingu), často navštěvují portály zaměřené přímo na nezletilé uživatele internetu (dětské portály, portály zaměřené na volnočasové aktivity, herní portály a další internetové stránky).

Obrázek č. 16: Ukázky platform s nejvyšším výskytem kybergroomingu

2.2.2 Délka manipulace dítěte

Psychická manipulace v rámci kybergroomingu probíhá obvykle delší dobu – od cca 3 měsíců po dobu několika let. Tato doba je přímo závislá na způsobu manipulace a na důvěřivosti oběti. Existují případy, kdy predátor manipuloval dítě po dobu 2 let, než došlo k osobnímu setkání a sexuálnímu zneužití.

2.2.3 Charakteristika oběti kybergroomingu

Oběťmi kybergroomingu jsou zpravidla děti a mládež, nejčastěji ve věku 11–17 let. Lze předpokládat, že oběti tvoří zejména ti uživatelé internetu, kteří tráví velké množství volného času v online komunikačních prostředích (chat, instant messengery, sociální sítě), kde také navazují virtuální kontakty s ostatními (hledají zde kamarády, přátele, životní partnery). V posledních letech se také objevuje stále více případů kybergroomingu, ke kterým došlo na některé ze sociálních sítí (Facebook, MySpace, Twitter apod.). Ty díky propracovanému systému virtuálních sociálních vazeb poskytují ideální podmínky pro jeho realizaci.

Děti a mládež jsou k manipulaci náchylnější zejména proto, že dosud nemají plně rozvinuté sociální dovednosti a mají nedostatek životních zkušeností (Lamb & Brown 2006). Výzkumy předpokládají, že útočníci tuto skutečnost využívají i při výběru obětí.

Mezi nejčastější oběti patří:

- A. děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry** (lze je snadněji citově či fyzicky izolovat),
- B. děti s emocionálními problémy, oběti v nouzi** (často hledají náhradu za své rodiče a potřebují pomocnou ruku),
- C. děti naivní a přehnaně důvěřivé** (jsou ochotnější zapojit se do online konverzace s neznámými lidmi, obtížněji rozpoznávají rizikovou komunikaci),
- D. adolescenti/teenageři** (zajímá je lidská sexualita, jsou ochotni o ní hovořit).

2.2.4 Charakteristika útočníka v rámci kybergroomingu

Kyberútočníci (predátoři) tvoří heterogenní skupinu, ve které nalezneme jak uživatele s nízkým, tak i vysokým sociálním statutem (právníky, učitele, policisty). V řadě případů oběť pachatele zná a je na něm závislá (v 85–95 % případů) (Choo 2009), často bývá útočníkem také známý rodiny oběti. Mezi útočníky dle výzkumů převažují osoby, které dosud nebyly trestány. Kybergroomery se ale někdy stávají i ti, kteří již byli za sexuální útoky proti dětem a mladistvým odsouzeni a došlo u nich k recidivě. U většiny útočníků byl diagnostikován patologický zájem o děti. Chování útočníků – kybergroomerů – vysvětluje například model sociálních dovedností (Olson et. al 2007), podle něhož útočníci navazují kontakty s dětmi, protože mají strach z navazování vztahů s dospělými. Vztahy s dětmi kybergroomerů vnímají jako méně ohrožující, cítí se bezpečněji než ve vztazích s dospělými.

Z hlediska věku a vzhledu si děti a dospívající často představují útočníka jako nevzhledného postaršího pána, který o jejich „životě a světě“ neví zhruba nic. Ve skutečnosti však může být predátorem i pohledný osmnáctiletý chlapec, do něhož by to nikdo „neřekl“...

Úkol nebo cvičení

Pokud si uděláme malý test a pokusíme se na níže uvedených fotografiích dle vzhledu vytipovat sexuálního útočníka, tak zjistíme, že jím může být opravdu v podstatě kdokoliv. Mezi jedinci na fotografiích je umístěn skutečný sexuální útočník. Pokuste se ho identifikovat.

1.

2.

3.

4.

5.

Správnou odpověď na Váš tip naleznete pod níže uvedeným obrázkem.

Obrázek č. 17: Ilustrační obrázek

Kybergroomerem je jedinec pod číslem **2**.

2.3 Etapy manipulace dítěte

Proces manipulace dítěte prochází čtyřmi základními etapami (příprava kontaktu – kontakt s obětí – příprava na osobní schůzku – osobní schůzka), během nichž útočník využívá velké množství manipulačních technik a postupů.

Obrázek č. 18: Čtyři základní etapy kybergroomingu

2.3.1 Příprava kontaktu

V této etapě útočník připravuje podmínky pro realizaci manipulace oběti. Jedním z velmi často pozorovaných postupů útočníka – kybergroomera je vytvoření **falešné identity**. Útočník o sobě uvádí nepravdivé osobní údaje, jako jsou jméno, příjmení, věk či fotografie obličeje. Manipulátoři jsou obvykle podstatně starší než vyhlédnuté oběti, proto si svůj věk dle potřeby upraví a doplní o odpovídající fotografii.

Identita útočníka může existovat v několika základních formách:

A. Statická identita – útočník si vytvoří jednu falešnou identitu, prostřednictvím které oslovuje vybrané oběti (například uživatelský profil na Facebooku).

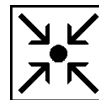
B. Dynamická identita – útočník si svou identitu upravuje dle potřeby, může tedy vystupovat pod několika přezdívkami/nicky/avatary. Účelově si dokáže přizpůsobovat věk, záliby a zájmy, případně i pohlaví a další osobní údaje tak, aby oslovil vybranou oběť co nejefektivněji. Útočník s dynamickou

identitou často komunikuje s více oběťmi současně, musí si tedy pamatovat či evidovat, co komu sdělil. Udržet dynamickou identitu je pro útočníka podstatně náročnější než u identity statické, což se může projevit tím, že si útočník zamění oběť, se kterou právě komunikuje, za jinou. Pokud tedy oběť zaznamená ve virtuální komunikaci zjevné rozpory (např. uživatel opakovaně uvede různý věk, jméno či jiné údaje), může se jednat o signály toho, že komunikuje s kybergroomerem.

Útočník samozřejmě může využívat více identit.

Někdy útočníci nevystupují jako fyzické osoby, ale jako **falešné authority**. Vydávají se např. za představitele firem (jednatel, ředitel, manažer), které vytipovaným obětím (dětmi) přinesou nějaký užitek. Nalezneme případy, kdy útočník předstíral, že je jednatelem firmy zaměřující se na finanční pomoc sociálně slabým dětem. Jménem této firmy pak navazoval kontakty s potenciálními oběťmi pomocí internetových inzerátů. Autorita firmy (i když fiktivní) dodala informacím šířeným internetem na věrohodnosti.

Příklad

Jak by mohl vypadat inzerát útočníka:

Ahoj kamarádi. Je vám méně než 15 let? Máte rádi počítače? Rádi brouzdáte internetem? Zapojte se do naší soutěže a vyhrajte atraktivní ceny. Stačí, když nám zašlete vaše jméno a příjmení, e-mailovou adresu a telefonní číslo a budete zařazeni do slosování. Těšit se můžete na rychlý počítač, mobilní telefony, značkové oblečení a další dárky

Napište nám na: soutezvip@seznam.cz.

Mgr. Radek Černý, VIP Child Centre, Pratur

2.3.2 Kontakt s obětí, navázání a prohlubování vztahu

V druhé etapě manipulace útočník navazuje kontakt s obětí a dále pracuje na budování a prohlubování virtuálního vztahu.

Efekt zrcadlení

Charakteristickým rysem chování kybergroomera je tzv. **efekt zrcadlení** (mirroring). Predátor napodobuje oběť ve snaze prolomit zábrany, chová se jako její zrcadlový odraz. Pokud oběť útočnickovi sdělí, že se cítí například osamělá a má nějaké problémy a starosti, predátor odpoví, že má podobné problémy a plně ji chápe. Nabízí jí, že se mu může s důvěrou svěřit. Díky efektu zrcadlení útočník u oběti navozuje pocit přátelství či kamarádství, který oběti pomůže překonat strach z komunikace s neznámou osobou.

Zrcadlení nemusí být spojeno pouze s emoční rovinou vztahu s obětí, může také navodit sounáležitost například fiktivními společnými koníčky, názory na různá témata apod.

Příklad

Ukázka zrcadlení

méd'a_15 (útočník): Ahoj myšičko, jak se máš?

Myšička_13 (oběť): Mám se fajn, nudím se.

méd'a_15: Můžu se nudit s tebou?

Myšička_13: Třeba.

méd'a_15: Kolik je ti let?

Myšička_13: 13, a tobě?

méd'a_15: 15, a co máš ráda?

Myšička_14: mám ráda Hannah Montanu...

méd'a_15: Hannah Montanu úplně miluju!!! A děláš nějaký sport?

Myšička_14: Jezdím na inlinech.

méd'a_15: Já si na inlinech občas taky vyjedu, je to skvělá zábava... Odkud jsi?

Myšička_14: Z Prahy. A ty?

méd'a_15: Já jsem také z Prahy. Odkud přesně? Napovíš?

Myšička_14: ... no, ze Smíchova.

Snaha získat co nejvíce osobních informací o oběti

Kromě osobních údajů (jméno, věk, fotografie) se predátor snaží zjistit další informace – např. jméno školy, kterou žák/žákyně navštěvuje, oblíbené celebrity, zájmy a záliby apod. Tyto údaje pak slouží útočníkovi k sestavení obecného profilu oběti.

Profilování obětí

Pachatelé si velmi často vytvářejí profily svých obětí. Při sestavování profilů vycházejí jak z údajů, které jim prozradila oběť, tak ze záznamů, jež našli na internetu v rámci vyhledávání.

Uživatelé různých internetových portálů z obavy o svou bezpečnost zveřejňují vždy jen některé osobní údaje, proto útočník zpravidla nenajde všechny osobní údaje na jedné stránce. Pokud ale potenciální oběti zveřejní například e-mailovou adresu či jiný údaj, který jednoznačně směřuje k jejich osobě (číslo ICQ, číslo mobilního telefonu aj.), může je díky tomuto údaji útočník vystopovat. Pomocí internetových vyhledávačů (Google apod.) může zjistit, kde oběť tento údaj také použila, a postupně doplňovat další osobní údaje do jejího profilu. Například telefonní číslo, které oběť uvedla v inzerci, adresu školy z profilu oběti na sociální síti atd.

Stejným způsobem může útočník ověřovat údaje, které mu o sobě oběť sdělila (věk, pohlaví dítěte, bydliště a další osobní údaje).

Vábení a uplácení obětí

K tomu, aby útočník navázal s obětí co nejužší vztah, často využívá různé formy úplatků a „dárečků“, mezi které patří peníze, kredit do mobilního telefonu, moderní technika (mp3 přehrávače, mobilní telefony), počítačové hry, značkové oblečení apod. Tyto úplatky mohou pomoci ověřit osobní údaj, který útočník od oběti získal (např. telefonní číslo či adresu oběti, na kterou zašle úplatek), a také zvýšit důvěryhodnost kybergroomera. Úplatek útočníkovi může sloužit také k získání nejcitlivějšího údaje, kterým je fotografie obličeje dítěte.

Z úplatku se může stát mocná zbraň. To dokládají případy obětí, které se k útočnickovi pro úplatky několikrát vracely a nechaly se opakovaně zneužívat. V tomto kontextu již můžeme hovořit o dětské prostituci.

Snižování zábran dětí a mládeže zaváděním sexuálního obsahu do konverzace

Cílem tohoto popsaného jednání je snaha postupně snižovat zábrany dětí a mládeže v oblasti sexuality postupným zaváděním sexuálního obsahu do konverzace. Tím může být v první řadě diskuse o lidské sexualitě, sexuálním životě rodičů, může docházet také k tomu, že útočník dítěti nabídne různé erotické či pornografické materiály, například proto, aby vzbudil jeho zájem a snížil jeho stud. Útočník samozřejmě usiluje o získání fotografií či videozáznamů obnažené oběti (například se snaží přimět oběť k tomu, aby se mu ukázala na webkameru nebo aby mu zaslala své nahé fotografie). Pokud predátor získá tyto vysoce citlivé materiály, může je využít k vydírání dítěte/nezletilého (více např. Berson 2002).

Snahy o izolaci oběti od okolí

Ochota svěřit se neznámému člověku na internetu je díky anonymitě podstatně vyšší, než je tomu v reálném životě. Na internetu totiž neneseme bezprostřední důsledky, které může naše sdělení vyvolat (v reálném světě důsledky svého chování neseme). Útočník ochotu oběti svěřit se s důvěrnými informacemi využívá ve svůj prospěch. Postupně se pro dítě stává nezastupitelným kamarádem, jediným, komu se dítě svěřuje se svými problémy, a stává se pro dítě „exkluzivním přítelem“.

Pomocí citového vydírání a zastrašování dítěti například zakazuje sdělit určitou informaci rodičům nebo jiným lidem z okolí dítěte (*Neříkej to mamince, nenáviděla by tě. Nikomu to neříkej, ostatní by to nepochopili.*). Čím více důvěrných informací predátor zná, tím více je na něj oběť fixovaná a závislá. Zpočátku útočníka vyhledává dobrovolně, později z donucení. Pokud by totiž oběť chtěla tento vztah ukončit, mohl by jí predátor vyhrožovat a vydírat zveřejněním sdělených tajemství (*Jestli se mi neozveš, napíšu tvému otci, co jsi mi tu navykládala*). Dítě má pak strach z důsledků, které by toto zveřejnění mohlo mít v reálném životě (např. by mu rodič zakázal počítač.), a raději ve virtuálním vztahu s útočníkem zůstane.

2.3.3 Příprava na osobní schůzku

V této fázi již útočník disponuje diskriminujícími informacemi a osobními údaji oběti a plánuje osobní schůzku. I v této etapě využívá techniky cílené manipulace.

Technika překonávání věkového rozdílu mezi útočníkem a obětí

V rámci kazuistiky nalezneme řadu případů, kdy kyberútočník využil specifické techniky zaměřené na překonání věkového rozdílu mezi ním a obětí. Tato technika funguje zhruba takto: Útočník komunikoval s obětí několik týdnů pod falešnou identitou, v rámci které o sobě tvrdil, že je nezletilý. Po čase však oběti oznámil, že mu jeho otec zakázal přístup k internetu, ale jeho dospělý 30letý bratr (další identita téhož útočníka) by chtěl v komunikaci pokračovat. Na základě této komunikace pak oběť postupně přijala skutečnost, že komunikuje s člověkem, který je již dospělý – tedy podstatně starší (Berson, 2002).

Existují také případy, kdy kybergroomer oběti tvrdil, že ji na osobní schůzce vyzvedne starší osoba, třeba tatínek či sourozenec útočníka. Touto osobou však byl právě onen útočník, který oběť odvezl na „bezpečné místo“ a tam ji sexuálně zneužil.

Vyhrožování a vydírání oběti

Ve chvíli, kdy má predátor o oběti dostatek informací a citlivých materiálů, může se pokusit pozvat ji na osobní schůzku.

Pokud oběť odmítne na schůzku dorazit, útočník ji začne vydírat. Vyhrožuje, že o ní zveřejní kompromitující materiály – například zašle nahé fotografie jejím kamarádům, přátelům a rodičům, případně tyto materiály vytiskne a vyvěsí v okolí bydliště a školy oběti. Může také tvrdit, že zveřejní diskriminující fotografie na internetu s hanlivým označením oběti (např. *Honza Novák je gay! Toto je jeho telefonní číslo XXX-XXX, zavolejte mu! Jana Nováková je špinavá prostitutka! Pište jí na e-mail XXX-XXX.* apod.). Mnoho dětí těmto výhrůžkám nedokáže vzdorovat a raději se na schůzku dostaví, než aby byly vystaveny ponížení ze strany okolí.

Ne vždy je však nutný nátlak ze strany útočníka, protože řada obětí je ochotna jít na schůzku i bez předchozího vydírání.

2.3.4 Osobní schůzka

Osobní schůzka je ústředním cílem snah kybergroomera a logickým zakončením předcházejících etap.

Pokračující manipulace

První schůzka útočníka s obětí může být úplně nevinná, nemusí ještě dojít k sexuálnímu či jinému zneužití oběti. Útočník si může na schůzce pouze ověřit, zda je oběť skutečně nezletilá, zda se nejedná o nasazeného agenta (v některých státech jsou tito agenti běžnými nástroji v boji proti zneužívání nezletilých). Na schůzce rovněž může útočník prohloubit navázaný vztah s obětí dalším dárkem (úplatkem). Oběť tak nabude dojmu, že je útočník neškodný a že je skutečně tím „exkluzivním kamarádem“, za kterého se na internetu vydával. K útoku může dojít až po několika osobních schůzkách.

Útok na oběť

Útok (sexuální útok, fyzický útok apod.) má pro oběť nedozírné následky. Jak v oblasti fyzické, tak zejména v oblasti psychické. Pokud má kybergroomer dostatek účinných nástrojů pro manipulaci, může oběť donutit k opakovaným schůzkám, na kterých útoky pokračují.

2.4 Další charakteristické rysy kybergroomingu

2.4.1 Vytváření sítí predátorů

Častým jevem, se kterým se v praxi setkáváme, je také vytváření organizovaných skupin online predátorů – kybergroomerů, kteří vzájemně spolupracují. Tyto sítě se spolupodílejí například na únosech dětí – dítě je manipulací donuceno k osobní schůzce, následně uneseno a převezeno na území jiného státu, kde je dále sexuálně zneužíváno, využíváno k výrobě dětské pornografie, fyzicky týráno apod. Sítě predátorů často shromažďují osobní profily obětí do databází, které pak využívají ostatní členové sítě.

Příklad

Jako příklad sítě predátorů si uvedeme skutečný případ z USA

Čtrnáctiletá žákyně dostala od svých rodičů dárek – nový počítač. Po dvou měsících používání internetu se v chatu seznámila s dospělým mužem, se kterým dále udržovala i e-mailovou korespondenci. Když se o tom její rodiče dozvěděli, učinili řadu kroků, aby tomuto kontaktu zabránili – odstranili od jejího počítače klávesnici, monitorovali její poštu a telefonní hovory, vyhledali pomoc psychologické poradny. Bohužel, žákyně s mužem dále komunikovala prostřednictvím mobilního telefonu, který ji útočník poslal přes kamarádku. Po několika měsících zmizela z domova. Když policisté prohledali dívčin počítač, objevili řadu e-mailů, které je přivedly až k síti pedofilů, komunikujících mezi Evropou a USA. Pedofilní uživatel z Řecka si díky této síti „objednal“ nezletilou dívku z USA, zabezpečil falešný pas a poskytl finance na transport dívky z USA do Řecka. Po pěti měsících byla žákyně navrácena rodičům. Nejprve tvrdila, že pedofilního groomera miluje a zbožňuje, avšak po rozsáhlé terapeutické léčbě si začala vzpomínat na detaily sexuálního a fyzického mučení, začala mít sebevražedné sklony a bylo nutné ji hospitalizovat na psychiatrické klinice. Dívka se postupně zotavuje, ale její zkušenosti a trauma ji budou provázet po zbytek života (Berson, 2002).

Úkol 3

Vážení studující, následující podkapitola bude věnována závažným případům kybergroomingu. Dříve než se dáte do čtení jednotlivých kauz, pokuste se sami na internetu vyhledat a následně sepsat případy, které alespoň z části obsahují prvky kybergroomingu.

2.5 Vybrané případy kybergroomingu

Případy kybergroomingu lze nalézt jak v zahraničí, tak i v samotné České republice. Počet případů, ve kterých si chce neznámá osoba s nezletilým uživatelem internetu domluvit osobní schůzku, neustále narůstá (v ČR i zahraničí). V následující části našeho e-learningového kurzu se proto zaměříme na reálné případy kybergroomingu, které byly v posledních letech řešeny.

Obrázek č. 19: Ilustrační obrázek

2.5.1 Peter Chapman (Velká Británie, 2010)

Peter Chapman (32 let) byl v březnu 2010 odsouzen k trestu doživotí. Prostřednictvím sociální sítě Facebook se seznámil se 17letou dívkou Ashleigh Hallovou, kterou pod falešnou identitou vylákal na osobní schůzku, kde ji znásilnil a následně zavraždil.

Třiatřicetiletý deviant Peter Chapman byl za sexuální násilí v minulosti už jednou trestán. Za znásilnění prostitutek si odseděl sedm let a po propuštění měl být pod pravidelným dohledem policie. Od dubna roku 2008 se však policii přestal hlásit. Ta po něm vyhlásila celostátní pátrání až v září roku 2009, tedy měsíc před událostí, která stála život sedmnáctiletou Ashleigh Hall (Vnouček 2010).

V rámci sociální sítě Facebook si Chapman vytvořil falešný profil (udal jméno Peter Cartwright a věk 19 let, nicméně měl vytvořeny i další profily). Pomocí Facebooku navázal kontakt se studentkou ošetrovatelství Ashleigh Hallovou, se kterou si po delší komunikaci domluvil schůzku. Tváří v tvář se jí představil jako otec jejího virtuálního přítele a na izolovaném místě nedaleko Sedgefieldu ji nejdříve znásilnil a pak zardousil (Carter 2010). Na Chapmana policie přišla během následujícího dne, kdy jej náhodou zastavila v souvislosti s podezřelou registrační značkou jeho auta. Chapman se jim k vraždě dívky přiznal bezděčně, předpokládal, že jej policie zatkla za podezření z vraždy.

Po zveřejnění kauzy začaly policii kontaktovat další dívky, které se vizuálně podobaly zavražděné Ashleigh Hallové, jež Chapman rovněž kontaktoval a snažil se je přimět k osobní schůzce (Guy 2009).

Facebookový profil Chapmana obsahoval přes 3 000 virtuálních přátel = žen ve věkovém rozpětí 13–31 let. Osobní údaje od svých přátel získával také pomocí různých facebookových dotazníků, ve kterých se ptal na velmi osobní otázky. Od některých dívek rovněž vylákal citlivé fotografie (ve spodním prádle, pyžamu apod.). Kromě Facebooku Chapman působil i na dalších sociálních sítích – Netlog, Holabox, Profileheaven, Kazoba apod. (Stokes 2010).

Obrázek č. 20: Oběť Ashleigh Hallová

Obrázek č. 21: Útočník Peter Chapman

2.5.2 Martin Mertl a Milan Machát (Česká republika, 2013)

Homosexuálně orientovaní vedoucí Junáku Martin Mertl (22 let) a Milan Machát (20 let) prostřednictvím sociální sítě Facebook vytvořili profil fiktivní dívky. Pomocí tohoto profilu navázali kontakt s 12letým heterosexuálním chlapcem, který chodil do jejich oddílu. Postupně chlapci pod falešnou identitou psali, jak se jim líbí, a postupně si s ním utvořili vztah. Chlapec se po čase chtěl s dívkou sejít, musel však podat „důkazy lásky“:

1. nahou fotografií a
2. fotografií z homosexuálního sexu.

Fiktivní dívka pak chlapce prostřednictvím Facebooku vydírala.

Vedoucí z oddílu souhlasili, že mu s opatřením „důkazů lásky“ pomohou. Provozovali sex a fotili se. Po zhlédnutí filmu **Seznam se bezpečně 1** chlapec celou situaci nahlásil...

Pro zájemce

Film **Seznam se bezpečně 1** je možno stáhnout, případně přímo zhlédnout na níže uvedených www stránkách. Nachází se zde i druhý díl filmu s názvem **Seznam se bezpečně 2**. Cílem filmů je upozornit na nebezpečí skrytá za nejrůznějšími identitami na internetu a naučit děti řešit situace, do kterých se mohou dostat.

Odkaz na film: www.seznamsebezpecne.cz

Došlo k rozkrytí případu. Podle obžaloby skautští vedoucí z Ústí nad Labem zneužili celkem 39 chlapců. Oba pachatelé byli odsouzeni k 10 letům odnětí svobody.

„Docházelo k análnímu styku, orálnímu styku, točení videa, fotografování nahého těla,” vypověděla matka týraného chlapce. Chlapci hrozili, že pokud jim nebude po vůli, jeho fotografie pošlou všem kamarádům a spolužákům. Ze strachu je poslouchal na slovo. *„Když končily schůzky, tak si chlapce nechali v klubovně a tam vlastně docházelo k tomu zneužívání,”* vypověděla matka (Chlapce z Ústí sexuálně zneužívali vedoucí ve skautu! Vymysleli na něj léčku na internetu 2013).

Obrázek č. 22: Pachatelé Martin Mertl a Milan Machát. Zdroj: MAFRA

2.5.3 Pavel Hovorka (Česká republika, 2008)

K jednomu z nejzávažnějších mediálně známých případů kybergroomingu patří kauza usvědčeného devianta Pavla Hovorky. Pavel Hovorka, vrátný v pražských tiskárnách, byl v roce 2008 odsouzen za pohlavní zneužívání, vydírání, svádění k pohlavnímu styku a ohrožování mravní výchovy mládeže. Trestné činy se týkaly 20 nezletilých chlapců, 8 z nich muž opravdu k sexuálnímu styku donutil. Byl odsouzen na 6,5 roku odnětí svobody (původní trest 8 let mu byl zmírněn u odvolacího soudu).

Soud vrátného Hovorku uznal vinným, že od roku 2005 do svého zatčení v roce 2007 zneužil dvě desítky nezletilých chlapců, které si vybíral z řad dětí z dětských domovů anebo je kontaktoval přes internetové seznamky (zejména na serveru [Lide.cz](http://lide.cz)), s některými také chatoval. Oběti lákal na fiktivní soutěž „Dítě VIP“, v rámci které vítězům sliboval, že stráví dva týdny v Praze a získají zajímavé soutěžní ceny.

Řadu obětí, které dorazily na osobní schůzku, přiměl k pohlavnímu styku. Za pohlavní styk dětem nabízel peníze, některé také vydíral. Zneužití chlapce si fotografoval a natáčel videokamerou. Chlapcům pak hrozil, že vyrazí jejich homosexuální orientaci a zveřejní jejich nahé fotografie (některé mu za úplaty posílali, některé pořídil sám), pokud jej nebudou dále navštěvovat. Někteří se bránili, a tak je podle obžaloby znásilnil (Třeček, Šťastný 2009).

Z projevu státní zástupkyně: „Obžalovaný na rozkládacím lůžku ve vrátnici tiskárny, kde pracoval jako strážce, k poškozenému, kterého nejprve líbal po těle, přilehl zezadu, až dosáhl análního styku,“ popsala státní zástupkyně jeden z osmadvaceti Hovorkových trestných skutků. Protože si Hovorka své oběti často fotil, využíval toho k dalšímu setkávání s chlapci. „Vyhrožoval poškozenému, že dá okolí vědět o jeho homosexuální orientaci, aby ho přesvědčil k dalším stykům,“ dodala státní zástupkyně.

Obrázek č. 23: Pachatel Pavel Hovorka. Zdroj: Petr Merta

2.6 Ochrana před kybergroomingem

Kromě technických možností je nejúčinnější obranou před kybergroomingem prevence. Ta spočívá zejména v dobré informovanosti učitelů i žáků o nebezpečích této internetové manipulace. Velmi důležitým preventivním nástrojem je také fungující komunikace mezi dítětem a rodičem. Významné je rovněž integrování témat internetové komunikace s neznámými uživateli (a logicky také témat spojených s rizikovou virtuální komunikací) do systému vzdělávání (například prostřednictvím rámcových vzdělávacích programů).

Existuje několik základních pravidel, jak se před kybergroomingem chránit.

2.6.1 Základní pravidla ochrany pro děti a mládež

1. **Nenechte se oklamat sliby virtuálních útočníků** (mohou vám slibovat lásku, pokračování vztahu v reálném světě, peníze, dárky apod.). Uvědomte si, že lidé na internetu mohou lhát!
2. **Všímejte si nesrovnalostí v komunikaci s kyberútočníky** (útočník například udává různý věk, mění informace, které vám o sobě sdělil dříve apod.).
3. Uvědomte si, **proč** by někdo chtěl za každou cenu **udržet internetový vztah nebo obsah komunikace v tajnosti**.
4. Vytyčte si své osobní hranice s ohledem na **sex**.
5. **Nepřijímejte ani neodesílejte** jiným uživatelům **materiály sexuální povahy**.
6. Ve virtuálním prostředí nikomu **nesdělujte své osobní údaje** (zejména své fotografie).
7. Nikdy **nechod'te na osobní schůzku, aniž by o ní věděli rodiče**. Uvědomte si, co všechno se vám na schůzce může stát a jak může být schůzka riskantní.
8. Dejte si pozor na to, **s kým se bavíte a o čem**. Internetová komunikace vypadá jako anonymní, ale není. Nechcete přece, aby vás „internetový známý“ např. vystopoval v reálném světě, nebo aby vás nutil dělat něco, co dělat nechcete.

2.6.2 Pravidla ochrany pro rodiče

1. **Komunikujte se svými dětmi o tom, co dělají na internetu.** Uvědomte si, že i když je vaše dítě v bezpečí domova a sedí u počítače, nemusí to znamenat, že je v bezpečí!
2. **Počítač dítěte nechejte na veřejně dostupném místě,** například v obývacím pokoji, kde jej můžete namátkou kontrolovat.
3. **Vysvětlete dětem, jaká rizika může internet představovat.** Využijte skutečných případů z celého světa, ukažte dětem fotografie obětí, popište jim jejich příběh.
4. V případě, že se vaše dítě dostane do problémů spojených s kybergroomingem, kybersíkanou či dalšími nebezpečnými komunikačními jevy, **nepoužívejte nefunkční metodu zákazu práce s počítačem a internetem! Uvědomte si, že když dítěti doma zakážete počítač a internet, najde si jinou cestu, jak se k těmto nástrojům dostat** (u kamaráda, ve škole, prostřednictvím mobilního telefonu atd.).

Shrnutí

- Kybergrooming označuje chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Výsledkem této schůzky může být sexuální zneužití oběti, fyzické násilí na oběti, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie apod. Kybergrooming je tedy druhem psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií
- Kybergrooming je často vázán na synchronní i asynchronní komunikační platformy, nejčastěji veřejný chat, internetové seznamky, instant messengery a VoIP (např. ICQ, Skype) a v posledních letech také na sociální sítě (Facebook, Twitter, Ask.fm, Google+ a další).
- Oběťmi kybergroomingu jsou zpravidla děti a mládež, nejčastěji ve věku 11–17 let. Mezi nejčastější oběti patří: děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry (lze je snadněji citově či fyzicky izolovat), děti s emocionálními problémy, oběti v nouzi (často hledají náhradu za své rodiče a potřebují pomocnou ruku), děti naivní a přehnaně důvěřivé (jsou ochotnější zapojit se do online konverzace s neznámými lidmi, obtížněji rozpoznávají rizikovou komunikaci), adolescenti/teenageři (zajímá je lidská sexualita, jsou ochotni o ní hovořit).
- Kyberútočníci (predátoři) tvoří heterogenní skupinu, ve které nalezneme jak uživatele s nízkým, tak i vysokým sociálním statutem (právníky, učitele, policisty). V řadě případů oběť pachatele zná a je na něm závislá (85–95 % případů), často bývá útočníkem také známý rodiny oběti.
- Etapy manipulace dítěte: příprava na kontakt s obětí; kontakt s obětí, navázání a prohlubování vztahu; příprava na osobní schůzku; osobní schůzka.
- Vybrané případy kybergroomingu: Peter Chapman (2010), Martin Mertl a Milan Machát (2013), Pavel Hovorka (2008).
- Základní pravidla ochrany pro děti a mládež: nenechte se oklamat sliby virtuálních útočníků; všimněte si nesrovnalostí v komunikaci s kyberútočníky; uvědomte si, proč by někdo chtěl za každou cenu udržet internetový vztah nebo obsah komunikace v tajnosti; vytyčte si své osobní hranice s ohledem na sex; nepřijímejte ani neodesílejte jiným uživatelům materiály sexuální povahy; ve virtuálním prostředí nikomu nesdělujte své osobní údaje; nikdy nechodte na osobní schůzku, aniž by o ní věděli rodiče; dejte si pozor na to, s kým se bavíte a o čem.
- Pravidla ochrany pro rodiče: komunikujte se svými dětmi o tom, co dělají na internetu; počítač dítěte nechejte na veřejně dostupném místě; vysvětlete dětem, jaká rizika může internet představovat; nepoužívejte nefunkční metodu zákazu práce s počítačem a internetem.

Pojmy k zapamatování

- kybergrooming
- kybergroomer
- internet
- informační a komunikační technologie
- predátor

Kontrolní otázky a úkoly

1. Charakterizujte pojem kybergrooming.
2. Vyjmenujte platformy nejčastějšího výskytu kybergroomingu.
3. Charakterizujte oběti kybergroomingu.
4. Charakterizujte útočníka v rámci kybergroomingu.
5. Vyjmenujte a charakterizujte etapy manipulace dítěte.
6. Popište další charakteristické rysy kybergroomingu.
7. Uveďte 3 vybrané případy kybergroomingu.
8. Vyjmenujte a popište základní pravidla ochrany pro děti a mládež.
9. Vyjmenujte a popište základní pravidla ochrany pro rodiče.

Literatura

BERSON, Iilene H. Grooming Cybervictims: The Psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth. In: *University of South Florida, USA* [online]. 2002 [cit. 2014-09-22]. Dostupné z: <http://www.cs.uct.ac.za/~john/NetSafe/I.Berson.pdf>

KOPECKÝ, Kamil. *Kybergrooming*. Olomouc: Net University, 2010. ISBN 978-80-254-7573-7

O'CONNELL, Rachel. *A Typology of Child Cybersexexploitation and Online Grooming Practices*. Preston: University of Central Lancashire. [online]. 2001 [cit. 2014-09-24]. Dostupné z: http://netsafe.org.nz/Doc_Library/racheloconnell1.pdf

Child Exploitation and Online Protection Centre (CEOP). [online]. 2008 [cit. 2014-09-26]. Dostupné z: http://www.ceop.gov.uk/mediacentre/pressreleases/2008/ceop_12092008.asp

LAMB, Ssharon a Lyn Mikel BROWN. *Packaging Girlhood: Rescuing Our Daughters from Marketers' Schemes*. 1st ed. USA: St. Martin's Griffin, 2007.

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3911-2

CHOO, Kim-Kwang Raymond. *Online child grooming: a literature review on the misuse of social networking sites for grooming children for sexual offences*. Australian Institute of Criminology, [online]. 2009 [cit. 2014-09-28]. Dostupné z: <http://www.aic.gov.au/documents/3/c/1/%7B3c162cf7-94b1-4203-8c57-79f827168dd8%7Drpp103.pdf>

OLSON, Loreen N., Joy L. DAGGS, Barbara L. ELLEVOLD a Teddy K. K. ROGERS. Entrapping the innocent: toward a theory of child sexual predators' luring communication. In. *Communication theory*. 2007, roč. 17, č. 3, 231–251.

VNOUČEK, Petr. Facebookový vrah má doživotí. Sociální síť sklízí kritiku. In: *Týden.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-09-28]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/media/internet/facebookovy-vrah-ma-do-zivoti-socialni-sit-sklizi-kritiku_161662.html#.VB7QJxZOVI

CARTER, Helen. Merseyside police refers itself to IPCC over Facebook killer Peter Chapman. In: *The Guardian* [online]. 2010 [cit. 2014-09-29]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/uk/2010/mar/09/merseyside-police-peter-chapman-facebook>

GUY, Patrick. Facebook suspect's ex: He 'killed my double'. In: *The Sun* [online]. 2009 [cit. 2014-07-29]. Dostupné z: <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/news/2704262/Facebook-suspect-killed-my-double.html> 2009

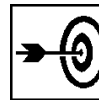
STOKES, Paul. Peter Chapman targeted thousands of young girls. In: *Telegraph* [online]. 2010 [cit. 2014-07-30]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/crime/7397894/Peter-Chapman-targeted-thousands-of-young-girls.html>

Chlapce z Ústí sexuálně zneužívali vedoucí ve skautu! Vymysleli na něj léčku na internetu. In: *TV.cz* [online]. 2013 [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/zpravy/cernakronika/chlapce-sexualne-zneuzyvali-vedouci-ve-skautu-vymysleli-na-nej-lecku-na-internetu.html>

TŘEČEK, Čeněk a Jiří ŠTASTNÝ. Deviant Hovorka se dočkal za zneužití dvaceti chlapců mírnějšího trestu. In: *iDNES.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/odvolaci-soud-rozhodne-o-trestu-za-zneuzeni-jednadvaceti-chlapcu-p9q-/krimi.asp?c=A090526_073207_krimi_cen

3. Sexting

Cíle

Po prostudování následující kapitoly byste měli být schopni:

- *charakterizovat pojem sexting;*
- *vyjmenovat a popsat rizika sextingu;*
- *uvést a popsat vybrané případy sextingu;*
- *charakterizovat obecnou problematiku týkající se zákonné úpravy sextingu.*

Průvodce studiem

Vážení studující, vítáme Vás v závěrečné části našeho distančního textu. Tato kapitola je zaměřena na nebezpečný fenomén poslední doby, jímž je sexting, tj. elektronické rozesílání textových zpráv, vlastních fotografií či vlastního videa se sexuálním obsahem, ke kterému dochází v prostředí virtuálních elektronických médií, zejména internetu. Věříme, že Vás toto téma zaujme a že budete nové znalosti a dovednosti dále využívat ve své školní praxi. Přejeme Vám úspěšné studium.

Doba potřebná ke studiu

K prostudování této kapitoly budete potřebovat čas přibližně 1 hodiny.

3.1 Sexting – vymezení pojmu

Sexting představuje poměrně nový (první případy byly zdokumentovány v roce 2005) a rychle se rozmáhající fenomén, kterým pro potřeby této publikace označujeme elektronické rozesílání textových zpráv, vlastních fotografií či vlastního videa se sexuálním obsahem (Kopecký 2011) a ke kterému dochází v prostředí virtuálních elektronických médií – hl. internetu.

Jedna z prvních obecně užívaných definic jej vymezuje jako akt rozesílání fotografií zachycujících nahotu mezi mobilními telefony či dalšími elektronickými médii, např. internetem (Streichman 2009), a nově je dle některých autorů sexting spojován především s mladou generací, jež pořizuje své sexuálně laděné materiály (tzv. youth-produced sexual images) a dále je rozesílá a zveřejňuje. Definice doplňuje Sullivan et. all. (2011), která do sextingu řadí sugestivní textové zprávy a obrázky znázorňující nahé nebo částečně obnažené děti či dospělé, ty jsou pak dále šířeny mobilním telefonem či internetem. Množství platforem a nástrojů umožňujících šíření takovýchto materiálů doplňuje Streichman (2009) o sociální sítě, jako Facebook a MySpace.

V českém prostředí je sexting šířen především prostřednictvím sociálních sítí [Facebook](#), [Libimseti.cz](#) anebo digitálního úložiště fotografií [Rajče.net](#) (Kopecký 2011).

Mezi nebezpečí sextingu patří vysoké riziko zneužití citlivých materiálů potenciálním útočníkem, například bývalým partnerem, známou/známým atd., který může oběť vydírat, šikanovat či manipulovat.

A pokud dojde ke zveřejnění obnažených fotek, videí na internetu, tak bývá problém s jejich zpětným stažením, protože tam mohou kolovat i několik let nebo mohou být použity po několika letech od svého vzniku, což úzce souvisí se ztrátou prestiže oběti. Je totiž pravděpodobné, že daný materiál dříve nebo později někdo objeví a upozorní na něj (kolega z práce, šéf, sousedi, manžel/partner, rodina, děti...). Výsledkem jsou pak problémy doma i na pracovišti, sexuální útoky, harašení, kyberšikana oběti atd., viz následující kauzy z Česka a zahraničí.

3.2 Rizika sextingu

Sexting představuje velmi rizikové chování, a to hned z několika důvodů:

1. **Potenciálním útočníkům dáváme k dispozici citlivý materiál**, který mohou zneužít proti nám.
2. **Materiál intimního charakteru může na internetu kolovat několik let** nebo může být použit za několik let od svého vzniku.
3. **Oběť sextingu může být vystavena tzv. harašení či sexuálním útokům.**
4. **Šířitelé sextingu se mohou stát pachateli přestupku či trestného činu** (šíření dětské pornografie, ohrožování výchovy dítěte apod.)

Úkol 4

Vážení studující, následující podkapitola bude věnována závažným případům sextingu. Dříve, než se dáte do čtení jednotlivých kauz, pokuste se sami na internetu vyhledat a následně sepsat případy, které alespoň z části obsahují prvky sextingu.

3.3 Vybrané případy sextingu

3.3.1 Jessica Renee Logan (USA, 2008)

Jessica z Cincinnati v Ohio se oběsila 3. července 2008 poté, co její bývalý přítel rozeslal její nahé fotografie. Stala se tak jednou z prvních obětí sextingu.

V březnu 2008 se Jessie spolu s dalšími dvěma kamarádkami vyfotila nahá na mobilní telefon. Jessie pořízenou fotografii poslala svému příteli Ryanu Salyersovi. Chlapec pak fotografie rozeslal 4 dalším dívkám navštěvujícím střední školy Loveland High, Moeller High School, Sycamore High, kam chodila také Jessica, a křesťanskou akademii Cincinnati Hills (McConnell 2009). Studentky je pak rozesílaly dalším lidem.

Po zveřejnění fotek se Jessie stala terčem posměchu ostatních nejen ve škole, ale i mimo ni. Pomoc se snažila najít u školního poradce, právního poradce a důstojníka městské policie. Nicméně vzhledem k tomu, že Jessice bylo už 18 let, nenašel se zákon, který by jí mohl zaručit ochranu.

Místní důstojník Jessie poradil, aby svůj příběh sdělila médiím. Jessie proto poskytla rozhovor pro cincinnatský TV Kanál 5 WLWT. Hovořila o rozsáhlém obtěžování a ponižování, kterému čelí díky tomu, že její fotografie koluje po škole. „*Pořád mě pronásledují a zesměšňují*,“ řekla. „*Jen chci, aby si nikdo jiný nemusel projít něčím podobným.*“ snažila se varovat ostatní (Jessica Logan /18/ hanged herself after her boyfriend circulated a nude photo of her 2009).

A ačkoli byla Jessičina totožnost utajena (na obrazovce byla vidět pouze silueta a její hlas byl změněn), to, že rozhovor poskytla právě ona, brzy věděla celá škola. Rozhovor vidělo značné množství studentů Sycamore High, učitelů i vedení školy.

Poté se obtěžování vystupňovalo. Spolužáci Jessie nadávali, že je „coura“, „děvka“ a „kurva“. Také přijímala telefonní hovory, dostávala textové zprávy a zprávy na své stránky na sociálních sítích MySpace a Facebook od spolužáků i od studentů, které neznala, v nichž zaznívaly podobné urážky a nadávky.

„*Viděla jsem, jak ji během léta vyhodili ze 3 nebo 4 večírků kvůli její „pověsti“*,“ řekl její přítel Steven Arnett. „*Všude, kam šla, o té fotce věděli, protože ji viděli! Je to ponižující. Byla ponižována*,“ řekla Cynthia Logan (Hastings 2009).

„*Někteří vrstevníci šli nad rámec slovního trápení a házeli po Jessice věcmi. Toto závažné a všudypřítomné obtěžování pokračovalo, když Jessica opustila školní budovu, kde nebyla nijak chráněna před svými trýzniteli. Opakovalo se to až do konce školního roku*,“ uvedli rodiče (Bosker 2010).

Jessica se velmi zhoršila v prospěchu i v docházce do školy. Aby se vyhnula posměchu a nadávkám spolužáků, utíkala ze školy a vyučování trávila na parkovišti ve svém autě (Jessica Logan /18/ hanged herself after her boyfriend circulated a nude photo of her 2009). Velká absence ve škole také ohrozila Jessiinu maturitní zkoušku, ke které byla připuštěna pouze díky svým předchozím dobrým studijním výsledkům. Úspěšně odmaturovala a začala si plánovat budoucnost. Chtěla si najít novou práci a na univerzitě v Cincinnati studovat grafický design (Hastings 2009).

Pak se ale 27. června oběsil Jessiin kamarád, 16letý student ze Sycamore High. Jessica se proti přání rodičů vydala na jeho pohřeb.

„*Pořád jen plakala*,“ řekla její kamarádka Lauren. „*Pořád opakovala jen: Jak to mohl udělat své rodině? Jak mohl své rodině a svým přátelům způsobit tolik bolesti?... Nikdy by mě nenapadlo, že půjde a udělá to samé.*“ Po návratu domů Jessica spáchala sebevraždu. Oběsila se v šatníku.

„*Vešla jsem do jejího pokoje a viděla, jak visí. Její mobilní telefon byl uprostřed podlahy. Její žehlička byla horká. Byla připravená jít ven. Nevím, co se stalo*,“ řekla matka. „*Bylo to impulzivní, jako by se v ní něco zlomilo. Jako by veškerá ta tíha byla jedinou věcí na světě.*“

Jessie nenechala vzkaz. „*Muselo to být něco z těch hovorů*,“ uvedla Cynthia v rozhovoru pro WLWT. Jessica Logan zemřela měsíc po ukončení studia na střední škole (Jessica Logan /18/ hanged herself after her boyfriend circulated a nude photo of her 2009, Bosker 2010, Hastings 2009).

Obrázek č. 24: Jessica Renee Logan (Zdroj: WebSafety NZ)

Pro zájemce

Vážení studující, se sextingem se můžete blíže seznámit na portále www.sexting.cz.

Obrázek č. 25: Úvodní stránka portálu Sexting.cz

3.3.2 Hope Witsell (USA, 2009)

Dne 12. září 2009 spáchala sebevraždu 13letá žákyně 7. třídy floridské základní školy Hope Witsell. Důvodem její sebevraždy byl sexting.

Hope vyrůstala v malém zemědělském městečku Sundance na Floridě. Ve třídě patřila k výborným a aktivním žákyním, netrpěla depresemi, měla hodně přátel. Naplánovala si, že bude v budoucnu studovat na Floridské univerzitě, zajímalo ji hlavně zemědělství a chovatelství.

Protože chtěla upoutat pozornost Alexe Eargooda, chlapce, který se jí líbil, zaslala mu mobilním telefonem svou nahou fotografii. Jeho spolužačka si ale v autobuse od něj půjčila mobil, ve kterém

našla nahou fotku Hope. Tuto fotku pak dívka přeposlala dalším spolužákům a spolužačkám ze školy. Během několika hodin začala fotografie kolovat po okolních základních a středních školách.

A od té chvíle začala probíhat ve škole šikana – spolužáci se Hope smáli, uráželi ji, říkali o ní, že je děvka a coura. Postupně se o sextingu Hope a o její nahé fotografii šířící se školou dozvěděl vedení školy, které Hope na týden vyloučilo (vyloučena měla být na začátku nového školního roku).

„Tisíce lidí mě nenávidí,“ napsala si Hope do svého deníku (Kopecký 2011).

Na konci školního roku se chtěla Hope s dalšími spolužáky a spolužačkami delegovanými z různých škol zúčastnit výročního setkání organizace Future Farmers of America (FFA), která se zaměřuje na vzdělávání v oblasti zemědělství. Na této akci jsou studenti za svou práci v oblasti zemědělství odměňováni.

Výroční setkání FFA se uskutečnilo v Orlandu. Na této akci Hope oslovila skupina chlapců, kteří ji nutili, aby jim dala svou nahou fotografii, aby se jim vyfotila na mobilní telefon. Jeden z nich byl obzvláště agresivní – několikrát volal k Hope na pokoj, ve kterém bydlela s ostatními dívkami, a nutil ji, aby mu poslala fotografii svých ňader. Hope chlapce nejdříve ignorovala. Obtěžování však nepřestalo ani v noci, a tak se Hope nakonec mobilním telefonem vyfotografovala a nechala ho za dveřmi, kde jej ráno naši dospělí a spatřili její fotografii (Kopecký 2011).

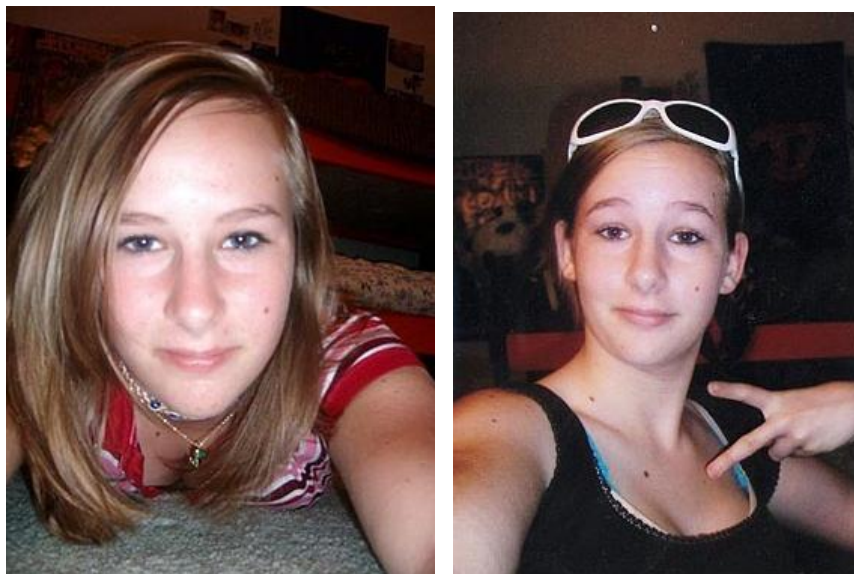
Počátkem nového školního roku po absolvování trestu vyloučení se Hope se svou matkou Donnou vrátila do školy. Tam se dozvěděla, že jí škola zakázala kandidovat na studentského zástupce na další akci FFA. Byla to pro ni rána, protože sama cenu FFA obdržela.

O týden později se Hope se svou spolužačkou Rebekou zastavila v kavárně, kde ji oslovila skupinka chlapců s tím, že mají její nahou fotografii a že se zastaví u ní ve škole a začne peklo. Hope utekla z kavárny v slzách.

O tom, co se dělo dál, se vedou spory. V pátek 11. září 2009 se mělo odehrát zhruba následující – Hope se setkala se školní sociální pracovnící Jodi Orlando. Někteří zaměstnanci školy si všimli, že má Hope na nohou řezné rány, které mohou být důkazem sebepoškozování.

Sociální pracovnice ve své kanceláři s Hope nějakou dobu hovořila a nakonec společně uzavřely a podepsaly tzv. „no-harm contract“ čili smlouvu o neublížování si. Podle této smlouvy Hope souhlasila s tím, že jakmile by pocítila potřebu si ublížit, řekne to někomu dospělému. Jodi i Hope tuto dohodu podepsaly (smlouva byla po smrti Hope nalezena v koši její ložnice). Rodiče Hope později vypověděli, že jim nikdo ze školy neřekl, že by si jejich dcera chtěla ublížit.

V sobotu 12. září 2009 zůstala Hope doma a sekala trávník. Rodiče byli v práci. Po jejich návratu z práce se společně navečeřeli. V 20:30 zazvonil telefon a Hope jej zvedla. Když se její rodiče ptali, kdo volá, odpověděla „Tereza“. Na displeji telefonu však bylo uvedeno „Michael“, vypověděli později rodiče. V 21:10 byla matka zkontrolovat Hope v jejím pokoji. Ta byla v pořádku, ležela na posteli a psala si deník. O hodinu později ji matka šla uložit a našla ji oběšenou. Visela na růžovém šátku, který si omotala kolem baldachýnu své postele... (Kopecký 2011)

Obrázek č. 26, 27: Hope Witsell (Zdroj: CBSNEWS 2009)

3.3.3 Phillip Alpert (USA, 2009)

Známý případ sextingu představuje i kauza nezletilého Phillipa Alperta z Floridy (viz obr. č. 22, 23), kterému jeho přítelkyně zaslala své obnažené fotografie, a to aniž by o ně žádal. Když se rozešli, Philip tyto fotografie rozeslal kamarádům a také rodičům dívky.

Byl odsouzen na 5 let podmíněně za šíření dětské pornografie a až do svých 43 let bude zařazen do registru sexuálních útočníků (ve kterém jsou evidováni sexuální násilníci, devianti, kteří obtěžovali nezletilé apod.). (Kopecký 2009)

Obrázek č. 28, 29: Phillip Alpert (Zdroj: TIME World 2009, FDLE Florida Sexual Offenders and Predators 2013)

3.3.4 Emma Jones (Velká Británie, 2010)

Emma Jonesová spáchala sebevraždu poté, co se na Facebooku objevily její intimní fotografie.

Útočníkem, který fotky z jejího počítače odcizil a následně je zavěsil na sociální síti Facebook, byl Emmin expřítel Jamie Brayley. A bohužel tak učinil v době, kdy Emma působila jako učitelka na mezinárodní základní škole v hlavním městě Spojených arabských emirátů Abú Zabí. Kolega z práce George snímky objevil a obvinil Emmu z prostituce.

Mladá žena byla zdrcená, měla strach z tamějšího vězení a z reakcí lidí v okolí. „*Říkala jsem jí, že to jistě není tak zlé, a vybízela ji k tomu, ať se vrátí do Velké Británie, ale říkala mi, že to není možné, prý by ji při pokusu opustit zemi zatkl;*“ uvedla nešťastná matka (Učitelka vypila kyselinu kvůli nahým fotkám na Facebooku 2010).

Emmino tělo našla její spolubydlící, íránská učitelka Mona Moshkiová. V kapse džín byl nalezen její britský pas a na posteli měla nachystané věci k zabalení. Pravděpodobně se chystala opustit zemi. Nakonec si to však rozmyslela a vypila leptavý čisticí prostředek (Učitelka vypila kyselinu kvůli nahým fotkám na Facebooku 2010).

Obrázek č. 30: Emma Jones (Zdroj: Blesk 2010)

3.3.5 „Renata“ (Česká republika, 2010)

Další případ sextingu, jenž si uvedeme, se vztahuje ke studentce jedné nejmenované české střední školy, která se stala obětí svého bývalého přítele.

Dívku zde budeme nazývat třeba Renata, protože nám tzv. náhubkový zákon neumožňuje podávat bližší informace o nezletilé oběti, jež by mohly vést k odhalení její identity.

Případ Renaty bychom mohli označit jako modelový, jelikož se s obdobnými příběhy setkáváme v České republice poměrně často.

Renata měla přítele Pavla, se kterým chodila od svých 15 let. Za tu dobu společně spolu natočili sérii erotických a pornografických videozáznamů a nafotili velmi intimní fotografie. Po dvou letech se však spolu rozešli a Pavel se rozhodl Renatě pomstít.

Vytvořil na internetu webovou stránku, na kterou umístil torza záznamů a vybrané fotografie, jež společně vytvořili. Na webové stránce zveřejnil jméno a příjmení Renaty, její telefon a nabídku erotických služeb... Zároveň na webu nabízel k prodeji natočená videa.

Odkaz na stránku odeslal emailem spolužákům Renaty, učitelům a řediteli školy i jejím rodičům.

Případ byl předán Policii ČR s podezřením ze spáchání několika trestných činů (výroba, šíření dětské pornografie atd.).

3.3.6 „Žaneta“ (Česká republika, 2012)

Žaneta (15) se rozhodla, že si vyzkouší, jak funguje sociální síť GIFYO. Žaneta byla jazykově zdatná a angličtina jí nečinila žádné potíže, zaregistrovala se a stala se aktivní uživatelkou.

Jednoho dne se seznámila s Michele. Michel byl krásný, štíhlý, černovlasý 16letý vyznavač stylu emo – bledá kůže, hubená postava, piercing v jazyku.

Michel pocházel z Francie a stejně jako Žaneta síť GIFYO aktivně využíval, svůj profil zásoboval různými fotografiemi, na některých byl od pasu nahoru nahý. Žanetě rovněž odeslal odkaz na svůj profil na Facebooku. Michel začal se Žanetou konverzovat, začali si společně vyměňovat stále odvážnější foto a jednoho dne mu Žaneta poslala svou vlastní fotografii „nahoře bez“, přičemž na ní byl zřetelně a jasně zachycen Žanetin obličej.

Michel začal Žanetě psát o další fotografie. Žaneta však odmítla. Způsob jejich komunikace se pak ze dne na den radikálně změnil. Michel oznámil Žanetě, že navštívil její facebookový účet a získal kontakty na její přátele a rodiče s tím, že pokud mu nezašle další intimní materiály, zveřejní její fotografie na erotických portálech a informuje o jejich existenci její přátele. Žaneta mu nevěřila, načež Michel zveřejnil první 3 fotografie na veřejném úložišti fotografií, zatím s omezeným přístupem (veřejnost neměla do galerie fotografií přístup, fotografie mohl zobrazit pouze Michel a Žaneta). Vydírání pokračovalo stále intenzivněji a v tuto chvíli Žaneta kontaktovala poradnu E-Bezpečí...

Po vstupní analýze, kterou tým E-Bezpečí prováděl ve spolupráci s týmem internetové bezpečnosti Seznamu.cz, jsme zjistili, že profily Michela jsou falešné. Fotografie, kterými Michel zásoboval Žanetu, pocházely ze zahraničních úložišť emo-fotografií. Stejně tak IP adresy, které měla Žaneta v záznamech komunikace s Michele, pocházely mimo oblast Francie a jsou často používány pro rozesílání spamu. Žaneta přestala s Michele komunikovat.

Ten zkusil zaměřit útok na její facebookový profil. Protože si jej Žaneta již dříve přidala do svých přátel na Facebooku, měl Michel přístup k údajům o jejích ostatních přátelích. Jejich seznam si stáhl, aby jej pak mohl využít pro další vydírání. A pak se rozhodl na účet zaútočit.

První pokusy odhalit přihlašovací údaje Žanety selhaly, po sofistikovanějším útoku zaměřeném na získání hesla a přístupu k Facebooku však došlo k zablokování a uzamčení účtu Žanety. Té přišla do e-mailové schránky zpráva, že se někdo pokusil o útok na její účet. Žaneta se na svůj účet přihlásila, změnila heslo a zablokovala Michela, který tak ztratil přístup na její profil.

V průběhu šetření celého případu naše týmy se Žanetou komunikovaly pomocí chatu. Žaneta měla velký strach ze zneužití svých fotografií, bála se případ nahlásit policii, nebo o něm alespoň říci rodičům. Měla strach, že se o fotografiích dozvědí její přátelé a rodiče. Každý den v obavách čekala, zdali jí útočník odepíše, cítila, jakou má nad ní převahu a moc. Protože případy vydírání a vyhrožování (ve spojení se sexuálně laděnými fotografiemi) jsou především o moci nad druhým, o jejím demonstrování.

Michel zkusil vyhrožovat Žanetě a vydírat ji i přes Skype, běžný e-mail a další internetové služby, opakované pokusy kontaktovat Žanetu probíhají i v současnosti... Případ byl předán Policii ČR.

Obrázek č. 31: Falešná erotická fotogalerie využitá k vydírání Žanety (Zdroj: E-Bezpečí)

3.4 Sexting a zákony

Případy sextingu se v ČR řeší individuálně, některé jsou vyhodnoceny jako přestupek, jiné jako trestný čin (záleží na druhu fotografií a způsobu jejich pořízení). Některé případy lze také řešit občanskoprávní cestou. Jedná se o závažný skutek, který může zanechat vážné následky na oběti.

V České republice máme vzhledem k problematice vztahující se k sextingu zajímavý právní paradox. Osoby starší 15 let **mohou mít sex** (nedopouští se trestného činu). **Nesmí se při tom však fotografovat, natáčet nebo vést deník.** Pak by se mohlo jednat o výrobu a držení dětské pornografie.

Právní restrikce neberou ohled na skutečnou vůli osob, které mají chránit. Nepřiznávají osobám mladším 18 let právo rozhodovat o tom, zda chtějí být pornograficky zobrazeny, dokonce ani právo, aby se samy zobrazily způsobem, který lze označit jako pornografický.

Není například dořešeno, zda dospělá osoba má právo povolit či umožnit pornografické využití díla, kde je sama zobrazena v dětském věku.

Shrnutí

- Sexting představuje poměrně nový (první případy byly zdokumentovány v roce 2005) a rychle se rozmáhající fenomén, kterým pro potřeby této publikace označujeme elektronické rozesílání textových zpráv, vlastních fotografií či vlastního videa se sexuálním obsahem a ke kterému dochází v prostředí virtuálních elektronických médií – zejména internetu.
- Sexting představuje velmi rizikové chování, a to hned z několika důvodů: potenciálním útočníkům dáváme k dispozici citlivý materiál, který mohou zneužít proti nám; materiál intimního charakteru může na internetu kolovat několik let nebo může být použit za několik let od svého vzniku; oběť sextingu může být vystavena tzv. harašení či sexuálním útokům; šířitelé sextingu se mohou stát pachateli přestupku či trestného činu (šíření dětské pornografie, ohrožování výchovy dítěte apod.).
- Vybrané případy sextingu: Jessica Renee Logan (USA, 2008); Hope Witsell (USA, 2009); Phillip Alpert (USA, 2009); Emma Jones (Velká Británie, 2010); „Renata“ (Česká republika, 2010); „Žaneta“ (Česká republika, 2012).
- Případy sextingu se v ČR řeší individuálně, některé jsou vyhodnoceny jako přestupek, jiné jako trestný čin (záleží na druhu fotografií a způsobu jejich pořízení).

Pojmy k zapamatování

- sexting
- internet
- informační a komunikační technologie
- sociální síť

Kontrolní otázky a úkoly

1. Charakterizujte pojem sexting.
2. Vyjmenujte a popište rizika sextingu.
3. Uveďte a popište 4 případy sextingu.
4. Charakterizujte obecnou problematiku týkající se zákonné úpravy sextingu.

Literatura

KOPECKÝ, Kamil. České děti o sextingu. In: *E-Bezpečí* [online]. 2011 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.ebezpeci.cz/index.php/temata/sexting/237-eske-dti-o-sextingu>

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3911-2

STREICHMAN, Jason. What is sexting? In: *Examiner.com* [online]. 2011 [cit. 2014-09-19]. Dostupné z: <http://www.examiner.com/mental-health-education-in-phoenix/what-is-sexting>

SULLIVAN, Keith, Mark CLEARY a Ginny SULLIVAN. *Bullying in secondary schools what it looks like and how to manage it*. London: Paul Chapman Publishing, 2004.

MCCONNELL, Corey. Parents file lawsuit over 'sexting' suicide. In: *14WFIE.com* [online]. 2009 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: <http://www.14wfie.com/Global/story.asp?S=10348121>

Jessica Logan (18) hanged herself after her boyfriend circulated a nude photo of her. In: *MyDeathSpace.com* [online]. 2009 [cit. 2014-09-26]. Dostupné z: [http://www.mydeathspace.com/article/2009/03/07/Jessica_Logan_\(18\)_hanged_herself_after_her_boy_friend_circulated_a_nude_photo_of_her](http://www.mydeathspace.com/article/2009/03/07/Jessica_Logan_(18)_hanged_herself_after_her_boy_friend_circulated_a_nude_photo_of_her)

HASTINGS, Katy. Teenager commits suicide after 'sexting' a nude photo to her boyfriend made her life a misery. In: *Mail Online* [online]. 2009 [cit. 2010-08-20]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-1161112/Teenagercommits-suicidesexting-nude-photo-boyfriend-life-misery.html>

BOSKER, Bianca. Jessica Logan Suicide: Parents Of Dead Teen Sue School, Friends Over Sexting Harassment. In: *The Huffington Post* [online]. 2010 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2009/12/07/jessicalogansuicidepar_n_382825.html

KOPECKÝ, Kamil. Co je sexting. In: *E-Bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: <http://e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>

Učitelka vypila kyselinu kvůli nahým fotkám na Facebooku. In: *Novinky.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-10-15]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/193131-ucitelka-vypila-kyselinu-kvuli-nahym-fotkam-na-facebooku.html>

Sumarizace použitých citačních a informačních zdrojů

- BELSEY, Bill. Always on, always aware. [online]. 2004 [cit. 2014-09-23]. Dostupné z: http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Information.pdf
- BERSON, Ilene H. Grooming Cybervictims: The Psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth. In: University of South Florida, USA [online]. 2002 [cit. 2014-09-22]. Dostupné z: <http://www.cs.uct.ac.nz/~john/NetSafe/I.Berson.pdf>
- BOSKER, Bianca. Jessica Logan Suicide: Parents Of Dead Teen Sue School, Friends Over Sexting Harassment. In: The Huffington Post [online]. 2010 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2009/12/07/jessicalogansuicidepar_n_382825.html
- CARTER, Helen. Merseyside police refers itself to IPCC over Facebook killer Peter Chapman. In: The Guardian [online]. 2010 [cit. 2014-09-29]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/uk/2010/mar/09/merseyside-police-peter-chapman-facebook>
- Dostupné z: http://www.fotka.pl/grupa/753572/Tragedia_Ani_Z_Gdanska/Blog_pamieci_tragicznie_zmarlej_Ani [online]. 2007 [cit. 2010-07-22]. Dostupné z: <http://pamieciani.blog.pl>
- GUY, Patrick. Facebook suspect's ex: He 'killed my double'. In: The Sun [online]. 2009 [cit. 2014-07-29]. Dostupné z: <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/news/2704262/Facebook-suspect-killed-mydouble.html> 2009
- HALLIGAN, John. Ryan's story. In: In memory of Ryan Patrick Halligan 1989–2003 [online]. 2010 [cit. 2014-09-22]. Dostupné z: <http://www.ryanpatrickhalligan.org/> Przeżyła horror. In: Blog pamięci tragicznie zmarłej Ani [online]. 2006 [cit. 2010-09-22]. Dostupné z: <http://pamieciani.blog.pl/archiwum/index.php?nid=11497093>
- HASTINGS, Katy. Teenager commits suicide after 'sexting' a nude photo to her boyfriend made her life. Child Exploitation and Online Protection Centre (CEOP). [online]. 2008 [cit. 2014-09-26]. Dostupné z: http://www.ceop.gov.uk/mediacentre/pressreleases/2008/ceop_12092008.asp
- Chlapce z Ústí sexuálně zneužívali vedoucí ve skautu! Vymysleli na něj léčku na internetu. In: TN.cz [online]. 2013 [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/zpravy/cernakronika/chlapce-sexualnezneuzyvali-vedouci-ve-skautu-vymysleli-na-nej-lecku-na-internetu.html>
- CHOO, Kim-Kwang Raymond. Online child grooming: a literature review on the misuse of social media. In: MyDeathSpace.com [online]. 2009 [cit. 2014-09-26]. Dostupné z: [http://www.mydeathspace.com/article/2009/03/07/Jessica_Logan_\(18\)_hanged_herself_after_her_boyfriend_circulated_a_nude_photo_of_her](http://www.mydeathspace.com/article/2009/03/07/Jessica_Logan_(18)_hanged_herself_after_her_boyfriend_circulated_a_nude_photo_of_her)
- KOPECKÝ, Kamil. Co je sexting. In: E-Bezpečí [online]. 2009 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: <http://ebezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154> Učitelka vypila kyselinu kvůli nahým fotkám na Facebooku. In: Novinky.cz [online]. 2010 [cit. 2014-10-15]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/193131-ucitelka-vypila-kyselinu-kvulinahym-fotkam-nafacebooku.html>
- KOPECKÝ, Kamil. České děti o sextingu. In: E-Bezpečí [online]. 2011 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.ebezpeci.cz/index.php/temata/sexting/237-eske-dti-o-sextingu>
- KOPECKÝ, Kamil. Kybergrooming. Olomouc: Net University, 2010. ISBN 978-80-254-7573-7
- KOWALSKI, Robin S., Susan P. LIMBER a Patricia W. AGATSTON. Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age. 1st ed. Malden: Blackwell Publishers, 2012.
- LAMB, Sharon a Lyn Mikel BROWN. Packaging Girlhood: Rescuing Our Daughters from Marketers' Schemes. 1st ed. USA: St. Martin's Griffin, 2007.
- LENHART, Amanda. Cyberbullying and Online Teens. Pew Internet & American Life Project, [online]. 2017 [cit. 2014-09-25]. Dostupné z: <http://www.pewinternet.org/~media/Files/Reports/2007/PIP%20Cyberbullying%20Memo.pdf>
- LI, Qing. New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. In: Computers in Human Behavior. 2007, č. 23, 1777–1791.
- Manželé kvůli závislosti na webu nechali umřít své dítě hlady. In: Novinky.cz [online]. 2010 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/193961-manzele-kvuli-zavislosti-na-webunechali-umrit-sve-dite-hlady.html>
- Matka Ani: nie winię chłopców. Tragedia Ani Z Gdanska. In: Fotka.pl. [online]. 2006 [cit. 2010-07-22].
- MCCONNELL, Corey. Parents file lawsuit over 'sexting' suicide. In: 14WFIE.com [online]. 2009 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: <http://www.14wfie.com/Global/story.asp?S=10348121>

networking sites for grooming children for sexual offences. Australian Institute of Criminology, [online]. 2009 [cit. 2014-09-28]. Dostupné z: <http://www.aic.gov.au/documents/3/c/1/%7B3c162cf7-94b1-4203-8c57-79f827168dd8%7Drpp103.pdf>

O'CONNELL, Rachel. A Typology of Child Cybersexploitation and Online Grooming Practices. Preston: OLSON, Loreen N., Joy L. DAGGS, Barbara L. ELLEVOLD a Teddy K. K. ROGERS. Entrapping the innocent: toward a theory of child sexual predators' luring communication. In: Communication theory. PRACHAŘ, František. Facka odstartovala tragédii. In: Blesk.cz [online]. 2009 [cit. 2014-09-28]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravydomaci/109408/facka-odstartovala-tragedii.html>

Projekt Minimalizace šikany (MIS). [online]. 2010 [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: http://www.minimalizacesikany.cz/images/stories/vyzkum2010/vyzkum_tiskovka_presskit.doc

SEDLÁK, Jan. Ředitel školy: Facka padla ve zkratu, omluvil jsem se. In: Deník.cz [online]. 2008 [cit. 2014-09-26]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/reditel-skoly-facka-padla-ve-zkratu-omluviljsem-s.html

SMITH, Peter K. a Robert SLONJE. Cyberbullying: Another main type of bullying?. In: Scandinavian Journal of Psychology. 2007, č. 49, 147–154.

STOKES, Paul. Peter Chapman targeted thousands of young girls. In: Telegraph [online]. 2010 [cit. 2014-07-30]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/crime/7397894/Peter-Chapman-targeted-thousands-of-young-girls.html>

STREICHMAN, Jason. What is sexting? In: Examiner.com [online]. 2011 [cit. 2014-09-19]. Dostupné z: <http://www.examiner.com/mental-health-education-in-phoenix/what-is-sexting>

SULLIVAN, Keith, Mark CLEARY a Ginny SULLIVAN. Bullying in secondary schools what it looks like and how to manage it. London: Paul Chapman Publishing, 2004.

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ. Nebezpečí internetové komunikace IV. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3911-2

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ. Nebezpečí internetové komunikace IV. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3911-2

TŘEČEK, Čeněk a Jiří ŠTASTNÝ. Deviant Hovorka se dočkal za zneužití dvaceti chlapců mírnějšího trestu. In: iDNES.cz [online]. 2009 [cit. 2014-09-30]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/odvolaci-soudrozhodne-o-trestu-za-zneuzeni-jednadvaceti-chlapcu-p9q/krimi.asp?c=A090526_073207_krimi_cen

University of Central Lancashire. [online]. 2001 [cit. 2014-09-24]. Dostupné z: http://netsafe.org.nz/Doc_Library/racheloconnell1.pdf

VINSON, D. Attack of the Blog. Attack of the Show! G4tv [online]. 2004 [cit. 2014-09-27]. Dostupné z: <http://g4tv.com/attackoftheshow/blog/tags/3324/top-25-viral-videos.html>

VNOUČEK, Petr. Facebookový vrah má doživotí. Sociální síť sklízí kritiku. In: Týden.cz [online]. 2010 [cit. 2014-09-28]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/media/internet/facebookovy-vrah-madozivoti-socialni-sit-sklizi-kritiku_161662.html#.VB7QJxZOvI

WILLARD, Nancy. Can't See You – You Can't See Me: Center for Safe and Responsible Use of the Internet. Cyberbully.org [online]. 2004 [cit. 2014-09-22]. Dostupné z: <http://www.cyberbully.org/cyberbully/docs/disinhibition.pdf>

Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D., PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

**Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele
základních a středních škol**

Výkonná redaktorka Mgr. Emílie Petříková

Odpovědná redaktorka Mgr. Věra Krischková

Technická redakce doc. PhDr. Milan Klement, Ph.D.

Návrh a grafické zpracování obálky doc. PhDr. Milan Klement, Ph.D.

Publikace ve vydavatelství neprošla redakční jazykovou úpravou

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

www.vydavatelstvi.upol.cz

www.e-shop.upol.cz

vup@upol.cz

1. vydání

Olomouc 2015

Ediční řada – Studijní opora

ISBN 978-80-244-4555-7

Neprodejná publikace

vup 2015/189